MIRCEA MICU

AVRAM IANCU

DRAMĂ ISTORICĂ ÎN TREI PĂRȚI

EDITURA EMINESCU

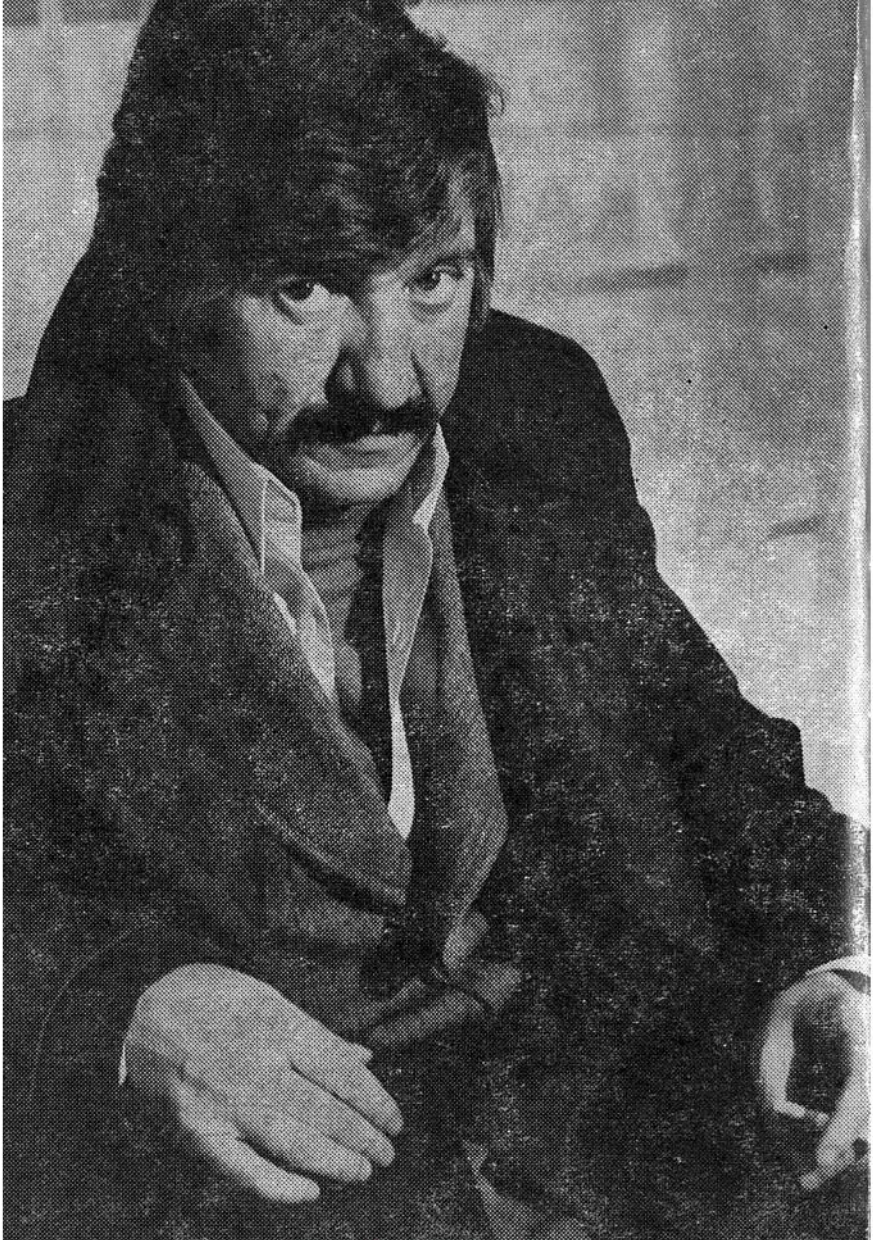

Iată o întrebare la care mi-e foarte greu să răspund din mai multe motive. Întîi că orice autor are datoria de a-şi apăra, pe cît posibil, teritoriul absolut intim al creaţiei, zona inefabilă în care „oficiază" singur şi nevăzut de nimeni. Al doilea motiv ar fi acela că nu-mi amintesc pur şi simplu „cum" anume am scris piesa pentru faptul că au trecut de atunci peste zece ani. Aş putea inventa că am avut o schemă tactică, sau că am elaborat îndelung subiectul, sau că, în sfîrşit, întîi am creionat personajele, apoi conflictul dramaturgic şi aşa mai departe...

Adevărul este că am scris acest poem dramatic (aşa a fost denumit şi îmi place să cred că este aşa) în trei sau patru zile, direct la maşină, într-o cămăruţă sordidă din subsolul unei clădiri aflată pe strada Ştirbei Vodă.

Eram la începutul începuturilor *şi mi se părea că această piesă mă va scoate din anomiat, că va fi o lovitură de... teatru. Mă şi vedeam asaltat, solicitat de teatrele din ţară, rugat s-o cedez unuia sau altuia pentru* premieră absolută ! *Amintesc încă o dată celor interesaţi şi mai ales mie în primul rînd, că asta se întîmpla în iarna lui 1967 şi gîndul de-a scrie o asemenea piesă mă preocupa de vreo doi ani.*

Două împrejurări au intervenit decisiv în această întreprindere spontană. Prima a fost invitaţia făcută de

un vechi prieten și excelent poet și om de cultură, Teohar Mihadaș care o solicita pentru Teatrul Național din Cluj al cărui secretar literar a fost o vreme.

A doua împrejurare (și poate cea decisivă) a fost întîlnirea cu monografia regretatului Silviu Dragomir, zguduitoare restituire biografică a eroului din munți, rod al unor cercetări științifice riguroase îndelungi și plătite cu mari sacrificii.

Măreția și tragismul eroului m-a zguduit și impresionat atît de profund încît pînă astăzi afirm cu hotărîre de nezdruncinat că nu cunosc un personaj mai tragic și îndurerat în istoria lumii. Am scris piesa după ce am citit aproape tot ce s-a scris în legătură cu viața lui Avram Iancu: texte de cercetare istorică și științifică, biografii, corespondență, romane, scenarii de film, poezii, culegeri de folclor, mărturii ale contemporanilor, în afară de piesa lui Lucian Blaga pe care n-am citit-o de teama de-a nu fi „influențat".

Prima variantă, caldă și entuziastă, am citit-o în familie în fața unui auditoriu heteroclit și neavizat. A doua variantă am citit-o unor colegi de condei al căror nume le trec sub tăcere din anumite motive.

Un reputat cercetător de artă și cărturar de aleasă stirpe, Alexandru Alexianu, cel care ne-a dat o strălucită istorie a costumelor de-a lungul veacurilor, spirit informat și enciclopedic, om de gust și finețe literară m-a încurajat instistînd s-o înaintez imediat unui teatru.

Am trimis-o unor oameni dintr-un anume for de specialitate, oameni ale căror nume le-am uitat de bunăvoie, și care n-au catadicisit ani de zile să mă blagoslovească cu vreun răspuns. E adevărat că nici eu nu i-am întrebat vreodată ce și cum! Nu-i întreb nici acum cînd aș avea dreptul deoarece știu că n-au ce-mi răspunde și mi-ar fi jenă de jena lor.

Pentru mine important era că scrisesem Avram Iancu și credeam cu disperare în destinul ei. În fiecare an așteptam o scrisoare de la vreun teatru, visam seara premierei, imaginam spectacolul, auzeam aplauzele. îl vedeam pe Avrămuț trăind și adresîndu-se oamenilor... Sfîntă naivitate!...

Piesa a „zăcut" ani de zile în sertarele diferitelor teatre, despre ea mi s-au comunicat păreri suspecte (pentru mine) iute revizuite și chiar renegate după cîțiva ani.

Am avut răbdare fiindcă mă simțeam eliberat de povara responsabilității mele față de zbuciumatul erou.

Îl reînviasem într-un fel și știam că nu e departe ziua cînd statura lui legendară se va mișca mîndră pe scena unui teatru.

Și acest lucru s-a întîmplat după zece ani de așteptare, pe scena Teatrului național clujean al cărui director, Petre Bucșa, moț de origine a înțeles să marcheze cei 150 de ani de la Revoluția pașoptistă cu această dramă istorică. Îi mulțumesc și pe această cale.

Am scris Avram Iancu dintr-o suflare cu un fel de entuziasm fanatic ajungînd să mă contopesc pînă la suferință cu destinul eroului.

Replicile veneau nechemate din adîncul credinței mele de român crescut între moți, moț prin descendență paternă, calitate pe care mi-o revendic cu mîndrie și patimă.

Am vrut să fie un erou al neamului meu împovărat de nevoi, nedreptățit și împilat, dar niciodată subjugat și învins.

Un erou purtîndu-și crucea neamului prin aerul limpede al munților, urcînd cu ea pe scările timpului viu și adevărat.

MIRCEA MICU

Se dedică prietenului meu
MIHAI CÂRCIOG

AVRAM IANCU

DRAMĂ ISTORICĂ ÎN TREI PĂRȚI

PERSONAJELE:

AVRAM IANCU
BUTEANU
DOINAŞUL
DOBRA
AXENTE SEVER
POPA VLĂDUŢIU
PELAGHIA ROŞU
FANI ŞULUŢIU
BĂLCESCU
DRAGOŞ
SOLUL LUI KOSSUTH
HATVANY
OFIŢERUL
KÁZÁR
ÎMPĂRATUL
HOFFER
KLING
FUNCŢIONARUL POLIŢIENESC
PRIMUL MOŢ
AL DOILEA MOŢ
SOLDAŢI UNGURI, MOŢI, POLIŢIŞTI

PARTEA ÎNTÎI

Luminiș de pădure îmbrățișat de copaci. În depărtare, pe coama dealurilor domoale, case moțești, mici și cochete ca niște minuscule cetăți de lumină. Aici e locul de tabără al lui Iancu. În stînga scenei, pe un podium simplu, e așezat un jilț bătrînesc, cu spătarul încrustat. În cele două părți, două tunuri, de care se sprijină cîteva tulnice. La deschiderea cortinei, o lumină de început de zi cade pieziș peste trunchiul unui copac doborît, care, ziua, servește ca „lemn de hodină" și pe care Ion Doinașul doarme, sforăind, ca și cum ar dormi într-un... pat cu baldachin. Din dreapta scenei intră Pelaghia Roșu.

PELAGHIA *(oftînd)*: Bine c-am ajuns. Vai dă opincile mele! Noroc că-s din porc de doi ani. *(Spre public.)* Mi-o fost cam urît prin codru. Nu de strigoi. De honvezi. Da' las' că aveam sabia la mine. *(Scoate din cingătoare o seceră scurtă.)* Și am mînă grea. *(Justificînd.)* O dată a vrut Tudor a' lui Drîmbă să

mă ţuce, la joc. I-am dat una cu dosul palmei. Nu prea tare, da' să vede c-o fost el slab de gingii, că odată i-o picat tri dinţi. Amu-i ştirb. *(Se apropie de jilţul lui Iancu şi ia în mînă sabia.)* M'tulai, ce coasă ! Dac-o aveam la mine, puteau veni zece honvezi, că uite-aşa îi tocam... *(Face cîteva mişcări prin aer.)* Uite-aşa, hăă, măi soro...

DOINAŞUL *(se scoală mirat, la vederea muntelui de femeie)* : Ho, boală, că-mi tai cioarecii ! *(Pelaghia, la fel de surprinsă, se dă în lături.)* N-ai alinare, muiere, ori ce te-o apucat, dă umbli noaptea în vandră ? *(Bănuitor.)* O fi iscoadă !? *(Drastic.)* Dă, iute, parola !

PELAGHIA *(candid)* : Ce părolă ? Că n-am !

DOINAŞUL : Ridică mîinile şi aruncă sabia. *(Pelaghia se execută.)* Aşa ! *(Se apropie prudent şi o percheziţionează, cu exces de zel.)*

PELAGHIA *(se întoarce, înfuriată, şi-i smulge pistolul din mînă)* : Ce mă prinzi, mă, de ţiţe ? Ce-s nevastă-ta ? Ruşina-te-ar Cel de sus !

DOINAŞUL *(speriat)* : Alină-te muiere, nu te juca cu răvolvărul...

PELAGHIA *(nedumerită)* : Ce răzolvăr ?... Ce tot boscorodeşti ?

DOINAŞUL : Acela din mînă...

PELAGHIA *(cu dispreţ)* : Pipa asta... Păi, cu asta, chiar dacă te mirui o ţîră, tot nu mori. *(Deductiv.)* Ameţeşti. Na-ţi, mă, pipa !

DOINAŞUL *(păstrînd distanţă)* : Ce cauţi, muiere, noaptea în codru ?

PELAGHIA : Am venit la Iancu.

DOINAȘUL *(fluieră)* : Îl cunoști, ai avut vorbe cu el ?

PELAGHIA : Ba !

DOINAȘUL *(ironic)* : Ți-o zis el să vii, în crucea nopții, pă vedere ?

PELAGHIA *(enervată de interogatoriu)* : Ba !

DOINAȘUL *(exasperat)* : No, că i-oi fi drăguță...

PELAGHIA *(jignită)* : Gura, țoală, că amuș' te plesnesc.

DOINAȘUL *(schimbînd tactica, cu toată politețea de care e în stare)* : Apoi, atuncea, dară, mă rog, cu ce treburi, doamnă ?

PELAGHIA *(franc)* : Doamnă-i mă-ta. Io mi-s Pelaghia Roșu, moață și șef păstă muieri. Am venit să ne înscriem păntru bătaie. Dacă mi-o primi, mîine vin cu toată ceata.

DOINAȘUL *(aparte)* : No, că numa' asta ne mai lipsea.

PELAGHIA : Ce-ai zis... ?

DOINAȘUL : Zic că acuș' trebuie să pice Iancu. Mă duc să-i spun. *(Mîndru.)* Io mi-s aghiotantul lui !

PELAGHIA *(impresionată)* : Ghiotant... ? Îi fi, că ești ocoș... *(Doinașul dă să iasă.)* Don' ghiotant ! Spune-mi, îi mîndru, Crăișorul ?

DOINAȘUL : Ca soarele !

PELAGHIA : Îi înalt ?

DOINAȘUL : Ca bradul !

PELAGHIA : Îi viteaz ?

DOINAȘUL : Ca vulturul !

PELAGHIA : Dreptu-i, că nu-l atinge numa' glonțul de argint ?

DOINAȘUL : Nici cel de aur, muiere ! Îi sfînt !

PELAGHIA : Doamne, ține-l *(Cochet.)* Da'... cîți ani are ?

DOINAȘUL : Ce, ai venit în petit... ? Îi afla, la timpul nimerit. Amu', meri și te schimbă. Îți dăm țoale dă căpitan.

PELAGHIA : Cum adică, căpitan ?

DOINAȘUL : Păi, șef păstă muieri, cum zici...

PELAGHIA : Apoi, atunci sînt căpitan. Gata...

DOINAȘUL : Căpitan cu poale. Te-mbrăcăm bărbătește. *(Spre culise.)* Mă, Diriță !

UN MOȚ : Poruncă, mă !

DOINAȘUL : Du-o pe nana și fă-o căpitan. Ai grijă să nu-i pui glonț în țeavă, că te găurește.

(Ies amîndoi, din stînga intră, gînditor, Iancu. Se oprește în mijlocul scenei și privește în zare.) Avrămuț ! Așa de dimineață... ?

IANCU : N-am somn, Ioane. Își adună cloșca puii pe cîmpul cerului, și somnul nu vine. Moare de atîta cîntec pasărea pe creangă, și somnul nu vine. Se topește luna în fîntîni și rămîne singură steaua de ziuă, și somnul nu vine.

DOINAȘUL : Ba, că io dorm. Mă trage pămîntul. Cum pun capul pă ceva, simt că mă ia cu muzică și gata. Azi-noapte, numa', m-o spăriat o arătare.

IANCU : Ce arătare ?

DOINAȘUL : O muiere cam bolundă. Zice că-i căpitan păstă femei și vrea să te vadă. Nu vine singură. Are reghimentul ei dă muieri.

IANCU : Cum arată ?

DOINAȘUL : Îi cît un deal. Are niște pumni dă poate bate pari cu ei. Și niște... Știi, am perchezițonat-o...

IANCU : Cum o cheamă ?

DOINAȘUL : Are un nume șod : Pelaghia... Auzi, colo... Pelaghia Roșu.

IANCU : Să vină, Ioane. Moața îi vitează și știe să se bată. Am nevoie de oameni.

DOINAȘUL : Avrămuț, am vrut să te întreb : ce crezi tu, pînă la urmă ni s-o face și nouă dreptate ?

IANCU : Dreptatea ne-o facem noi, Ioane. Cred în biruința noastră, ca în soarele cel ce acum răsare.

AXENTE SEVER *(intră, cu vestmintele rupte)* : Nu mai pot, Avrămuț. Nu mai pot. Se strînge inima în mine. Iască se face.

IANCU *(încruntat)* : Ce este, Severe ?

AXENTE : Umblă după dări, mai rău ca pe vremea grofilor. La Mihalț, ieri, or făcut un măcel. Nu pun eu mîna pe Csany ? Îi îmbrăcat în sînge de moț. De sus și pînă jos.

IANCU : Oare, Kossuth știe de toate astea ?

DOINAȘUL : Cum să nu știe, că doar el îi șeful cel mare...

IANCU : Nu face bine că ne ațină. Moțul nu iartă. Prietenia cu noi i-ar fi de mare folos... Arieșul

curge tulbure. E amestecat cu aur și cu sînge... Cu sînge... *(Înfrînîndu-și furia.)* Ce zice căpitanul austriac ?

AXENTE : Ce să zică ? Vorbe. I-am spus că noi nu sîntem nici cu ei, nici cu ungurii. Noi vrem dreptatea noastră. Dă vorbe ne-am săturat.

DOINAȘUL : Gura vorbește, inima tăinuiește...

IANCU : Cu Buteanu ai vorbit ?

AXENTE : E la Abrud, cu ceata. Zice : cît am stat noi la Blaj, la adunare, fișcalii umblau prin sate după dir. Și se mai miră Kossuth de ce ne-am sculat.

IANCU : Da' Popa Vlăduțiu ?

AXENTE : Lîngă Cîmpeni. Se bate ca un... drac. N-am mai văzut așa popă.

IANCU : Ioane, să sune pentru sfat... Adu și pe Pelaghia, s-o vedem. *(Doinașul iese. Se aud tulnicele sunînd. Extaziat.)* Auzi, vuiesc munții și cîntă. Tremură frunza fagului și se scoală morții din morminte. Inima moțului se face floare și piatra învie sub pași... Severe, mi-am botezat armata... „Auraria gemina", legiunea de aur. Armata mea de suflete curate și mîndre... *(Intră Pelaghia Roșu și Ion Doinașul.)* Noroc și pace, căpitane.

PELAGHIA : Mulți ani, și Domnul te țină !

IANCU : No, spune, care-i năcazul ?

DOINAȘUL *(mucalit)* : O venit în șpatir, la bătaie...

PELAGHIA *(îi dă puşca)* : Fleanca, şi ţine bîta asta, că mă încurcă. Io mi-s Pelaghia Roşu din Vidruţa şi am venit cu 50 dă muieri, la bătaie !

IANCU *(mirat)* : Da' ce-or zice bărbaţii voştri ?

PELAGHIA *(cochetă)* : N-avem bărbaţi... Sîntem numa' fete şi... vădane.

DOINAŞUL *(sincer)* : Maică Precistă, aici să fii căpitan...

AXENTE *(cu intenţie)* : Iancule, nu te încurca cu muierile.

IANCU *(prinzînd jocul)* : Mă tem că nu faceţi faţă...

DOINAŞUL *(echivoc)* : Asta face faţă şi la... *(Pelaghia face un pas spre el.)* Ho, vădano, c-am şuguit.

AXENTE : Puşca nu-i lingură.

PELAGHIA : Tu, ce te bagi... ? Dacă eşti aşa viteaz, hai la luptă dreaptă. *(Îşi suflecă mînecile.)*

IANCU : Axente, ţi-ai găsit naşul ? Încercaţi-vă în bîte.

(Ion le dă cîte un baston, pe care cei doi le încrucişează, cu mîinile deasupra capului. După cedări reciproce, rămîn în neclintire, pe verticală, ca două statui cu braţele ridicate.)

DOINAŞUL : Asta nu-i muiere...

IANCU *(amuzat)* : Hai şi noi, Pelaghia...

PELAGHIA : Nu ! Cu dumneata, nu... Dumneata eşti sfînt... Eşti Craiul nostru...

DOINAŞUL : Vorbeşte mai frumos ca popa...

IANCU : Du-te, moaţă, şi adună-ţi suratele. Te primim cu dragă inimă, Ioane, o însoţeşti prin pădure...

DOINAŞUL *(vădit speriat)* : Siiingur... ?

PELAGHIA *(îl apucă de mînă şi-l trage spre ieşire)* : Hai, mă, ghiotantule, că nu-ţi fac nimic. *(Ies.)*

IANCU : Ce zici, Axente, de moaţă ?... Tare ca stînca... Ţi-a scos puterea.

AXENTE : E vitează şi are muşchi de fier. Credeam că mă dovedeşte.

IANCU *(mergînd spre fundul scenei)* : Severe, vezi bradul acela de pe coastă ?... Aşa e şi neamul nostru... E de cînd lumea acolo. Îl clatină furtuna şi-i rupe crengile. Bruma îi spală rănile, iarna i le închide. Vine primăvara şi dă alte crengi. Are rădăcini adînci. Pînă în inima pămîntului.

AXENTE : Nu-l înconvoaie vîntul !

IANCU : Furtuna nu-l smulge !

AXENTE : Trăsnetul îl ocoleşte !

UN MOŢ *(intră)* : O venit trimisul lui Kossuth. Ce facem cu el ?

AXENTE : I-aş face eu...

IANCU : Să intre. *(Se îndreaptă spre jilţ şi se aşază. Axente şi moţul se retrag.)*

SOLUL *(intră, cu escorta)* : Sînt trimisul lui Kossuth, căpitan Ianoşi, fost feişpan al Debreţinului, cavaler de Csaba şi...

IANCU *(tăios)* : Iancu Avram. Moţ şi român din Vidra. Te ascult.

SOLUL *(derutat, mecanic)* : Vă somăm să depuneţi armele şi să vă supuneţi, că altfel...

IANCU *(calm)* : Cui să ne supunem ?

SOLUL : Lui Kossuth Lajos și Guvernului țării.

IANCU : Care țară ?

SOLUL : Hungaria !

IANCU : Eu sînt român și am țara mea.

SOLUL : Țara voastră e Hungaria. A voastră și a noastră.

IANCU : Ce căutați, atunci, aici ?

SOLUL : V-au amăgit austriecii, cu promisiunile lor...

IANCU : Pe noi nu ne-a amăgit nimeni. Nu ne-am sculat la îndemnul nimănui. Setea de dreptate ne-a sculat.

SOLUL : Și Kossuth luptă pentru libertate și dreptate.

IANCU : Noi n-am văzut asta. Ce ne-a dat nouă revoluția lui, în care am crezut... ? Ce-am cîștigat, că nu mai sînt grofii la putere ? Tot supuși înseamnă că sîntem.

SOLUL : Sînteți supușii statului maghiar.

IANCU *(grav)* : Țara aceasta stă pe umerii lui Decebal și ai lui Ștefan. Sîntem români, căpitane, și vrem să avem țara noastră.

SOLUL : N-am venit să discut despre asta. Vă aduc la cunoștință textul adresat românilor. Poftiți... *(Îi întinde foaia.)*

IANCU *(nu schițează nici un gest)* : Nu știu să citesc ungurește.

SOLUL : Ați învățat la Cluj limba țării.

IANCU : Am uitat-o. Limba țării mele este cea învățată de la mama.

SOLUL *(ofensat)*: Atunci, ascultați: „Pe Dumnezeu din ceruri, care apără dreptatea, capetele vinovaților vor suferi severitatea neînduplecată a legii. Viteaza noastră armată, care a împrăștiat de curînd o hoardă de trădători și tîlhari, va porni împotriva voastră, și atunci vai de orice tulburant, de trei ori vai de toți instigatorii. Ar fi fost mai bine să nu vă fi născut, deoarece nimeni nu va avea parte de milă și indulgență. Dar, și pînă atunci, s-a dat ordin poporului maghiar să mături *gunoiul ingrat* care se răscoală..."

IANCU *(se ridică brusc)*: Destul! Ești sol și te respect. Dar, dacă ne mai aduci o singură jignire, voi fi nevoit să te omor!

SOLUL: Pot ști care e răspunsul dumneavoastră?

IANCU: De ce aprindeți satele și ucideți oameni nevinovați?

SOLUL: Minciuni!

IANCU: Morți la Mihalț, morți la Cîmpeni, sate arse din temelii...

SOLUL: Zvonuri!

IANCU: Axente!

AXENTE *(intră)*: Cu ochii mei am văzut... În brațele mele au murit.

SOLUL: Kossuth cere supunere și ascultare. Cine se răzvrătește ne este dușman.

IANCU: Nu noi ne-am răzvrătit împotriva voastră. Voi ne-ați răzvrătit. Am crezut în dorul de libertate al lui Kossuth.

SOLUL: Kossuth vrea libertate.

IANCU : De aceea omoară oameni ? Curge sînge de moț. E sîngele meu...

SOLUL : Domnule Iancu, n-am timp de pierdut. Acum, fiecare minut este prețios. Vreți să ne onorați cu un răspuns...

IANCU *(grav)* : Du celor ce te-au trimis răspunsul. Noi ne-am sculat pentru dreptatea noastră. Vrem libertate și recunoaștere. N-avem nimic cu poporul ungur. Sînt săraci și oameni ca și noi. *(Trist.)* Nu armele ar trebui să hotărască între noi. Dar ați vrut-o. Unde sînt libertățile promise de revoluție... ?

SOLUL *(evaziv)* : Vor veni...

IANCU : Știm. Am văzut armata lui Hatvany urcînd spre munți. Dar să știi că sîntem gata să-i așteptăm. Și-i vom învinge, căpitane.

SOLUL : Astea sînt măsuri de prevedere.

IANCU : Spune-i lui Kossuth că libertatea e sfîntă și nu poate fi înecată în sînge. El știe asta. Și mai spune-i că, fiind alesul poporului maghiar și fiul lui, să nu-și facă de rîs națiia. Are un popor viteaz. Dar și poporul meu este, căpitane. Este mai viteaz, pentru că este al meu și eu sînt zidit de viu în durerile lui.

SOLUL : Este ultimul dumnoavoastră cuvînt... ?

IANCU : Nu ultimul. Mai e vreme...

(Solul se retrage.)

AXENTE : Cum rabzi jignirile lor... ?

IANCU : Severe. Kossuth nu înseamnă Ungaria. Am crezut că el va înțelege... Deșertăciune...

AXENTE : Pînă vin ceilalți la sfat, mă duc să mă hodinesc. M-a rupt calul. *(Iese.)*

(Iancu se așază în jilț, cu capul în mîini, gînditor.)

DOINAȘUL *(intră, monologînd spre public)* : Poftiți, intrați. Maică Precistă, ce noroc am și io, în lumea asta. Însoțitor de muieri. Numa' că cealaltă... Pelaghia... Vădana... Uite-așa niște brațe avea, și niște butuci de picioare...

FANI : Ce căuta aici... ?

DOINAȘUL *(mucalit)* : O venit pă videre la Avrămuț. *(Iese.)*

(Fani se apropie de jilțul lui Iancu și-l mîngîie de departe, cu mîna în aer.)

IANCU *(ridicînd brusc capul)* : Mi-a dat o frunză veste că ai venit și se înmiresmase de cu ziuă aerul a busuioc.

FANI : Ce-ți face vădana... ?

IANCU : Care vădană ?

FANI *(imitînd)* : Aceea, cu niște brațee... și niște picioaree...

IANCU *(realizînd)* : Pelaghia ?... Pelaghia nu-i femeie. E bărbat. Ce, bărbat ? Face cît zece bărbați. E căpitan de ceată.

FANI *(cu entuziasm)* : Primește-mă și pe mine în ceata ta, să-ți fiu aghiotant...

IANCU : Postul e ocupat. *(Spre culise.)* Dar o să-l dau pe Ion în seama Pelaghiei.

DOINAȘUL *(din culise)*: Ferească sfîntul! Mai bine îmi termin zilele.

(Cei doi rîd.)

FANI *(duios)*: Mi-o fost tare, tare dor de tine, Avrămuț.

IANCU: Cît de tare?

FANI: Ca privighetorii, de lună. Știi, azinoapte te-am visat. Se făcea că urcai dealul Abrudului și cerul se întunecase. Te-am strigat să te întorci, dar tu nu auzeai. Atunci, s-a pornit furtuna... Și buciumau moții a dor după tine, și tu nu auzeai. Urcai dealul și purtai ceva mare și greu în spate. Ceva mare și greu...

IANCU *(intrigat și amuzat)*: Și ce purtam în spate, porumbel de codru? Poate, pe tine?

FANI *(straniu)*: O cruce, Avrămuț. O cruce mare și neagră...

IANCU *(posomorît)*: Crucea neamului meu. Gîndurile și sufletul lui mă apasă.

FANI: Și te-am strigat, și buciumau morții a dor după tine, dar tu urcai, urcai și... te-ai topit în cer.

IANCU: Toți ne topim în cer. Fiecare cu crucea lui. *(Schimbă vorba.)* Ce vești, de la Cîmpeni? Ce face Buteanu?

FANI: M-a trimis să te vestesc că vine în urma mea, cu Dragoș.

IANCU: Care Dragoș?

FANI : Deputatul de Bihor. Zice că are ordin de la Kossuth să vorbească cu tine, pentru împăcare și supunere. Doamne, dacă s-ar termina odată ! Vorbește cu el, Avrămuț. Ajungeți la învoială. Să nu mai ardă noaptea flăcările și să nu ne mai strice somnul. Să fiu cu tine, Avrămuț. Să avem și noi casa noastră.

IANCU : O casă de lemn de brad. Sub poale de codru.

FANI : Și o grădiniță de flori, în care să cresc nopticoase.

IANCU : Va fi și asta, odată...

FANI : Să-ți fac un crăișor.

IANCU *(brusc, schimbat)* : Ce zice Buteanu de misiunea lui Dragoș ?

FANI : Îl aduce aici, să vă sfătuiți cum e mai bine.

IANCU *(aparte)* : Să fie adevărat ? Ce gînduri are Kossuth ? *(Spre culise.)* Ioane, să buciume încă o dată, pentru sfat. *(Se aud buciumele.)* Acum te du, porumbel de codru, și du nădejdea cu tine.

FANI : Avrămuț, fii blînd. Să avem și noi viața noastră.

IANCU : Vom avea-o... Uite, îți jur pe crucea ce-ai visat-o c-o port în spate.

FANI : Crucea mea ești tu. Și nădejdea mea, toată.

(Își dau mîinile.)

DOBRA *(intră)* : Noroc, Iancule. Am intrat la ceas oprit ?

IANCU *(stînjenit)* : Nu. N-am oprelişti pentru prieteni. Domnişoara Fani a venit să-mi aducă vestea despre Dragoş.

DOBRA : Şi, ca s-o pricepi mai bine, te ţinea de mînă.

IANCU : Dobra, nu-mi place şaga cînd nu-şi are rostul. *(Către Fani.)* Spune-i tatălui tău sănătate. Am să te caut curînd.

DOBRA : Ce veste ai dat prin glas de bucium ?

IANCU : Veste de pace. Kossuth ne propune armistiţiu.

DOBRA : Nu te încrede în vulpe.

IANCU : Vom chibzui şi vom vedea cum e bine.

(Intră Doinaşul şi Popa Vlăduţiu.)

DOINAŞUL : Îl adusei şi pe Sfinţia-Sa. Zice să-i dai un bărbir şi ceva *(face semnul deşertării sticlei)* apă sfinţită.

POPA : Gura, păcătosule !

DOINAŞUL : Gura păcătosului adevăr grăieşte. Am auzit că te-ai luat la trîntă cu vădana şi ţi-o rupt... crucea ?

POPA : Doamne, iartă-mă, că mă-mpingi la păcat... Cînd ţi-oi da o cruce, te vede satana.

DOINAŞUL *(maimuţărind)* : Doamne, iartă-mă... Uite-aşa face şi cînd se bate. Cu crucea în stînga, cu sabia în dreapta, zice iute „Doamne, iartă-mă“ şi, apoi, dă-i, frate. Noroc că nu-i vine să zică „Crezu“, că, pînă l-ar da gata, s-ar găsi vreun honved să-l taie.

POPA *(blînd)* : Iancule, spune-i ăstuia să tacă, că amuș' îl trimit în cetele sfinților, unde drepții se hodinesc.

DOINAȘUL *(țîrcovnicește)* : Aleluiaaa ! *(Iese.)*

AXENTE *(intră)* : Am auzit vestea. Noroc, Popo !

POPA *(morocănos)* : Domnul te miluie !

AXENTE : Zic, să-l lăsăm să vorbească. Să spună tot ce vrea și mai ales ce nu vrea.

DOBRA *(întunecat)* : Să nu ne încredem în vulpe.

POPA : Duhul blîndeții să ne lumineze mintea.

IANCU : Dacă are hîrtie oficială și e de bună-credință, vom vorbi. Dacă nu... Domnul cu ei.

DOINAȘUL *(intră pe replică)* : ...Domnul dracu'. Iar a venit muierea, Pelaghia. Zice că are treabă la sfat.

DOBRA : Ce muiere ?

IANCU : Unde-i ?

DOINAȘUL : Amuș' se scaldă. Zice că nu se poate prazanta la sfat așa... jegoasă. I-am găsit un butoi pe măsură.

AXENTE : Du-te și spal-o pă spate.

DOINAȘUL : S-o spele Popa.

POPA : Despre ce muiere îi vorba ?

AXENTE : Îi vedea imediat. Nu prea seamănă cu o sfîntă.

BUTEANU *(intră)* : Noroc. Sănătate, Avrame. L-am adus pe Dragoș.

IANCU : Îmi pare bine că te văd. Ce faci, frate ?

BUTEANU : Am venit să ne sfătuim. Kossuth ne propune o joncțiune de trupe.

DOBRA : Domnule Buteanu, să nu fie cu supărare. Vorbeşte mai pă înţelesul nostru.

IANCU : Adică, o unire de forţe.

AXENTE *(violent)* : Niciodată !

POPA *(blînd)* : Nu te repezi, fiule. Să judecăm. Dacă îşi va respecta cele făgăduite...

DOBRA : Am spus să nu ne încredem în vulpe.

BUTEANU : Totul depinde de măsura în care Dragoş are propuneri scrise de la Kossuth. Şi aceste propuneri să ne fie garantate.

IANCU : Ce zic Bărnuţiu şi cei din Comitet ?

BUTEANU : Chestiunea e de moment. Acum nu e vreme de diplomaţie. Va trebui să fim cu ochii în patru. Iancule, poporul nu trebuie minţit niciodată.

IANCU : Ce fel de om e acest Dragoş... ?

BUTEANU : Pare de bună-credinţă. Are salvconduct de la Kossuth. Ne asigură că, pe timpul tratativelor, luptele vor înceta. Zic să-l ascultăm.

DOBRA : Să-l ascultăm, dacă vreţi, dar eu nu-i dau crezare.

IANCU : Să vină Dragoş.

(Iancu se aşază în jilţ, ceilalţi în jur, în diferite poziţii. Intră Doinaşul, Dragoş şi Pelaghia Roşu.)

DRAGOŞ *(uimit de tinereţea lui Iancu şi de simplitatea cu care este primit)* : Salut vitejilor din munţi şi Crăişorului. Vin cu solie de pace şi înţelegere.

IANCU : Cine te-a trimis ?
DRAGOŞ : Preşedintele Kossuth !
IANCU : În numele cui ?
DRAGOŞ : În numele Guvernului.
BUTEANU : Cu cine ai mai vorbit ?
DRAGOŞ : Numai cu Kossuth. Zicea că trebuie păstrat secretul.
IANCU *(bănuitor)* : Secretul... ?
DOBRA *(tăios)* : Eşti român ?
DRAGOŞ : Din tată-n fiu !
POPA : Eşti creştin, fiule ?
DRAGOŞ : Botezat, Sfinţia-Ta, botezat...
DOINAŞUL : Spune „Crezul" !
DRAGOŞ *(se execută)* : „Cred într-unul Dumnezeu, Tatăl atotştiitorul, făcătorul..."
IANCU : Destul. Să auzim propunerile.
DRAGOŞ *(cu o mică emfază)* : Preşedintele vă cere să depuneţi armele şi să vă întoarceţi la patria-mamă. *(Căpitanii schimbă priviri.)* Căpeteniile răsculate vor fi libere. Se vor discuta drepturile şi se vor rezolva cererile. Pe timpul tratativelor, luptele încetează. Chiar eu am vorbit cu maiorul Hatvany, care m-a asigurat că...
BUTEANU : I-ai spus lui Hatvany că vii aici ?
DRAGOŞ : Da. Ştie că ne întîlnim aici.
IANCU : Pelaghia, du-te şi întăreşte străjile.

(Pelaghia iese.)

BUTEANU : De ce nu aminteşte, Kossuth nimic de pămînturile noastre, de dreptul nostru, ca

națiune a Imperiului, de pădurile pentru care ne judecăm ?

DRAGOȘ : Asta veți discuta după depunerea armelor. Eu atîta știu.

IANCU : Veți discuta... Adică noi, românii. Dumneata ce ai să faci ?

DOBRA : Dacă ești român și simți românește, cum poți să ceri să depunem armele, cînd știi că Hatvany e la doi pași de noi ?

DRAGOȘ : Hatvany nu-l va compromite pe Kossuth.

IANCU : De ce nu ți-a dat Kossuth o scrisoare din care să se vadă lămurit ce dorește ?

DRAGOȘ : Am salveonduct...

BUTEANU : Salveonductul îți apără viața ta și atît. Noi înțelegem să ducem tratative pe baza unor hîrtii oficiale. Știi prea bine, deputatule Dragoș, că în Parlament s-a pus chestiunea românilor din munți. Ca reprezentant al națiunii la Budapesta, știi că promisiunile făcute au rămas pe hîrtie.

DRAGOȘ : Kossuth nu vrea nimic scris, de teama austriecilor.

IANCU : Vorbe ! Simple vorbe. Ni-s pline buzunarele de vorbe. Vînt !... Nu ne mai încredem.

DRAGOȘ : Dar dacă Kossuth face o pace separată cu austriecii ?

BUTEANU : Asta e treaba lui. Noi luptăm pentru drepturile poporului român. Kossuth ni le-a promis și nu s-a ținut de cuvînt. Acum, ni le

promite Împăratul. Dar noi nu aşteptăm milă. Drepturile noastre sînt sfinte.

DRAGOŞ : Vi le garantează Kossuth. Din ordinul lui am venit aici.

DOBRA *(violent)* : Din ordinul lui au fost tăiaţi moţii, ştii asta ?

DRAGOŞ : Kossuth s-a sculat pentru binele poporului.

AXENTE : Pentru binele poporului său. Pe noi, tot cu cereri la Împărat ne-a lăsat.

DRAGOŞ : Kossuth este un om de onoare.

DOINAŞUL : Amu' spun io ce fac pă onoarea lui.

DOBRA : Eşti un trădător ! Iancule, să-i facem sama.

IANCU : Dobra, nu te apride. *(Către Buteanu.)* Frate, ce-ar fi să-l punem să glăsuiască moţilor ?

BUTEANU : Ar fi sfîrşitul lui... Ce le poate garanta... ? Moţii nu mai pot fi amăgiţi...

DRAGOŞ : Nu veţi fi amăgiţi. Pun chezăşie viaţa mea.

DOBRA : Viaţa ta ? Cea care e subţire ca aţa ?

IANCU : Frate Buteanule, te du, rogu-te, la Abrud şi la Cîmpeni. Află ce zice Bărnuţiu. Şi, dacă-i p-aşa, adună şi oamenii.

BUTEANU *(are o clipă de ezitare)* : Ştii, vroiam să ne mai sfătuim. Dar, dacă-i musai...

DOBRA : Mă duc, io, Iancule !

IANCU : Nu, să meargă Buteanu. Tu eşti prea aprins. Du-te, frate, şi pronia cerească să-ţi lumineze calea. *(Buteanu iese. Iancu merge*

spre fundul scenei și ascultă încordat zgomotele pădurii.) Deputatule Dragoș ! Ești român și simți românește. Spune-mi, crezi cu adevărat în intențiile de pace ale lui Kossuth ?

DRAGOȘ : Da, cred. Este un om de onoare.

IANCU : Hatvany nu-și va călca cuvîntul, venind să ne atace prin surprindere, aici ?

DRAGOȘ : Nu. Nu va veni. Am asigurări.

IANCU : Știi ce te așteaptă, dacă toate acestea nu vor fi respectate ?

DRAGOȘ : Știu, și cer să vă încredeți în spusele mele.

(Se aud împușcături din ce în ce mai apropiate. Iancu și tribunii se ridică, gata de luptă.)

IANCU : Ce-i asta ? Cine trage ?

DOBRA *(scoțînd sabia, se repede la Dragoș)* : Vîndutule ! Ți-a sunat ceasul !

IANCU : Dobra, lasă-l. *(Se apropie, mut și amenințător, de Dragoș.)* Ai să plătești asta, deputatule Dragoș !

PELAGHIA *(intră, rotind sabia deasupra capului)* : Vin honvezii ! E și Hatvany cu ei.

(Iancu îl ține pe Dragoș.)

DRAGOȘ *(căzînd în genunchi)* : Jur pe Dumnezeuul din cer... pe sînul mamei mele...

(Iancu și ceilalți se pregătesc de luptă. Intră primii dușmani. Se produce o mică busculadă. Iancu și ai lui bat în retragere.)

IANCU : Spuneți-i lui Hatvany c-o să ne întoarcem cît mai degrabă. Dihorul n-are ce căuta în cuibul vulturului !

DRAGOȘ *(încearcă să oprească urmărirea)* : Stați, sînt trimisul lui Kossuth, am salvconduc, am salvconduct...

HATVANY *(cu sabia scoasă, înfuriat)* : Nu mai boci ca o muiere. Unde-i șarpele ?

DRAGOȘ : Ai stricat totul. Și ți-ai dat cuvîntul de ostaș că...

HATVANY *(cu dispreț)* : Cuvîntul de ostaș... În fața cui ? În fața acestor netrebnici, a acestor sălbatici, pe care am să-i zdrobesc fără milă. Așa cum se zdrobesc strugurii.

DRAGOȘ : Dacă va afla Kossuth, vei fi pedepsit.

HATVANY : Am avut grijă să afle. *(Pauză.)* Barbarii își trimit și muierile la bătaie. E cît un munte ! Ce zici de o asemenea ibovnică ? Scoate trei rînduri de sudoare de pe tine !

(Pe replică intră Buteanu, legat.)

BUTEANU : N-aș da o asemenea muiere pe zece ca tine.

HATVANY : A... domnul avocat Buteanu... *Rara avis*. Ai gură largă, fișcalule. S-ar putea să ți-o astupăm cu pămînt.

BUTEANU : Îl voi primi ca pe o pîine. E pămîntul țării mele.

HATVANY : Ești viteaz. Îmi place. Tot așa să fii și cînd vei atîrna în știreang. *(Se apropie.)* Buteanule, te întreb, ești om cu școală : de ce

nu vă supuneți, de ce vă lăsați amăgiți de austrieci ?

BUTEANU : Dacă n-aș avea mîinile legate, ți-aș arăta de ce. Am auzit că, după mamă, ești român din Banat. Inima mea plînge pentru tine. Dar îți voi spune. Noi nu ne-am lăsat amăgiți de nimeni. Vrem dreptul de națiune liberă.

HATVANY : Și cine e de vină pentru toate astea ?

BUTEANU : Cine a dat foc caselor și a omorît oameni nevinovați...

HATVANY : E război !

BUTEANU : Noi nu v-am declarat război. Ne-am sculat să ne apărăm pămîntul.

HATVANY : Care pămînt ?

BUTEANU : Pămîntul care te ține pe spatele lui și te hrănește cu pîine și cu aur.

HATVANY : Destul ! Pe Dumnezeul meu, că voi termina cu această bandă de hoți.

BUTEANU : Hoți sînt cei care ne fură nouă averile și aurul.

UN HONVED : Domnule maior, raportez : Iancu se îndreaptă spre tabără, cu o ceată numeroasă. Nu le-am putut ține piept.

BUTEANU : Ei, domnule ofițer, acum să-ți arăți vitejia... Hai, așteaptă-l aici... Să-l vezi la față pe Crăișor.

HATVANY : Taci !

BUTEANU : Să-ți spună el ce dor îi scurmă inima și-i spulberă nopțile. Să te uiți în lumina ochilor lui albaștri.

HATVANY : Taci, am zis ! *(Scoate pistolul.)*

BUTEANU : Trage, cîine... Nu-mi pasă, brazii mă vor culca pe cetina lor. *(Se întoarce spre fundul scenei.)*

HATVANY : Stai ! Unde te duci ?

BUTEANU *(fără să se întoarcă)* : Mă duc să-i văd venind.

HATVANY : Stai, am zis ! *(Trage.)*

BUTEANU *(se întoarce și vine încet spre el, privindu-l fix)* : Și gura ta a supt lapte românesc...

HATVANY : Nici un pas... Taci ! Taci ! *(Descarcă pistolul.)* Sunați retragerea...

(Iese din scenă, pe cînd Buteanu se tîrăște spre afetul tunului și cade, mort. Intră Iancu, Dobra, Sever, Popa, Pelaghia, Doinașul.)

IANCU *(se oprește, la vederea cadavrului. Rămîne așa, împietrit)* : Binecuvîntează, părinte !

POPA : „Tatăl nostru, carele ești în ceruri..."

(Psalmodiază în șoaptă, odată cu ceilalți.)

(Iancu, Dobra, Sever, Pelaghia, Doinașul îl iau pe umeri și-l scot din scenă.)

Cortina

PARTEA A DOUA

Același decor, foarte puțin schimbat. În depărtare, se zăresc focuri de tabără, corturi improvizate. E o noapte albastră și limpede. Sus, luna, roșie ca o rană, arămește pădurea.

Pelaghia Roșu stă ghemuită la picioarele unui copac. Intră Iancu, trist, gînditor.

IANCU *(monologînd)* : Ce noapte... Îngheață frunza de atîta liniște. Nici nu poți dormi. Gîndurile vin, viclenele, dau năvală. Și luna asta, care-mi picură lumina în sînge... *(Își dă seama că e cineva de față.)* E cineva aici ?

PELAGHIA : Eu sînt, Crăișorule...

IANCU *(duios)* : Pelaghia... Ce cauți aici, în puterea nopții ?

PELAGHIA : Am venit așa, în trecere... E lună, plină și bătrînii zic că în asemenea nopți ți se arată soarta. Da' io nu cred. Pe mine, cine să mă iubească ? Că-s cît un bărbat.

IANCU : Dar tu, Pelaghia, nu iubeşti pe nimeni ? Nu ţi-o căzut drag nici un voinic... ?

PELAGHIA *(schimbă vorba)* : Şi cum cîntă pasărea, afurisita ! Are argint în guşă.

IANCU : Vrei să-ţi ghicesc în stele ?

PELAGHIA : Io n-am stea.

IANCU : Fiecare om are o stea. Cîţi oameni pe pămînt, atîtea stele în cer. Uite-o şi pe a ta. *(Arată cu degetul spre boltă.)*

PELAGHIA *(se apropie, tremurînd)* : Care-i ?

IANCU : Cea de sub lună. Aceea mare şi luminoasă, Pelaghia.

PELAGHIA : E Luceafărul de ziuă. E steaua ta, Crăişorule, cea care nu se stinge. *(Face un gest de mîngîiere.)* Miroşi a busuioc şi a iarbă. Şi ai părul ca mătasea.

IANCU *(stînjenit)* : Am dormit în fîn.

PELAGHIA : Şi ochii tăi, viorele de aprilie, Crăişorule.

IANCU : Pelaghia ! Dar tu vorbeşti ca din carte. Orice fecior ţi-ar asculta vorbele.

PELAGHIA : N-am cui le spune, şi cui le spun, nu le pricepe. *(Pauză.)* E frumoasă, domnişoara. Fragedă şi legănătoare, ca salcia.

IANCU : Care domnişoară ?

PELAGHIA : Domnişoara Fani. Am auzit c-o să avem nuntă. O să mă chemi la nunta ta ?

(Iancu se sprijină cu spatele de copac şi o priveşte, mirat.)

IANCU : Ce vorbe-s astea, Pelaghia... ?

PELAGHIA : Dacă o să am un fecior, vreodată, îl botez Avram. Şi o să semene cu tine.

IANCU : Ţi-l botez eu, Pelaghia şi-i dau şi zestre. *(Pauză.)* Se duce luna. Pică roua pe frunze şi şterge somnul privighetorii. Acum va începe să cînte mai cu foc... O auzi ?! Io mă duc... Azi avem zi grea. *(Iese.)*

(Pelaghia rămîne singură. Se apropie de copacul de care s-a sprijinit Iancu, îl mîngîie şi îl îmbrăţişează.)

DOINAŞUL *(intră şi rămîne mirat)* : Ce, te-ai apucat să scoţi pomi din rădăcină ? N-ai ce face cu puterea ?

PELAGHIA : Ce vrei ? Umblă-ţi drumul.

DOINAŞUL : Ce te uiţi aşa la mine ? *(E îmbrăcat pînă la brîu în straie de husar.)* M-am înnoit. Unde-i Avrămuţ ?

PELAGHIA *(surprinsă)* : Ai pîndit ? *(Se repede la el.)*

DOINAŞUL *(face cîţiva paşi înapoi)* : Maică Precistă, că asta o bolunzit ! Mă, muiere, te întreb una, şi tu...

PELAGHIA : Nu ştiu. N-am dat faţă. Poate că doarme. *(Iese.)*

DOINAŞUL *(se scarpină în cap)* : No, pricepe ceva, dacă poţi !

IANCU *(intrînd)* : Ce te-ai îmbrăcat aşa, ca o sorcovă ?

DOINAȘUL *(mîhnit)* : Dacă nu-ți place... Da' mi-am pus și io cismele și cioarecii ortacului. Că mi-am zis : ce-ar fi să schimbăm ? Ia mai poartă și tu opinci și ițari și dă-mi mie cismele. *(Admirativ.)* Îs faine. De piele dă porc.

IANCU : Despre ce ortac vorbești, ce cisme ?

DOINAȘUL : Apoi, să vezi cum a fost. Mă duc io cu vorbă la Popa, să-i spun să vină pă Măgura. Cînd trec prin pădurea Luminoasei, numa' ce aud boscorodind ceva. Mă apropii dă luminiș și văd șapte ofițeri, unu' mai fercheș ca altul. Maică Precistă, Ioane, tare ț-ar trebui și ție o bucată di ofițer. Stau io și mă socotesc ce-i dă făcut și numa' odată aud pă ăsta *(arată spre cisme)* că zice, pă limba lui, că să rătraje să facă — să mă iertați — lipsa mare. Rătraje-te numa', zic io în gînd, rătraje-te... Și rătras o fost ! L-am lăsat pînă s-o desfăcut la brăcinar și, cînd să se ușureze, hop ! îi bag răvolvăru sub nas și-i fac sămn să tacă. Apoi așa, cîne-cînește, el cu pantalonii pă vine, io cu răvolvăru în mînă, hai, pînă la iapa mea. Acolo l-am legat, l-am suit în spinare, că de, era musafir... Și, uite-așa, eu pă lîngă iapă, trap-trap, el în spinare, l-am adus. Drept răsplată, mi-o făcut cadău cismele și nădrajii. Nu l-am lăsat dăsculț, că mi-o fost că răcește — I-am dat opincile mele.

IANCU *(rîzînd)* : Ioane, ești un înger la casa omului...

DOINAȘUL : Și nevastă-me tăt așa o zis, la început. Amu', din *(imită)* drac împiedicat nu mă mai scoate. Ce să fac, să-l aduc ?

IANCU : Adă-l, da' umblă frumos cu el.

DOINAȘUL : Să poate ? Ca și cu un păhar... *(Iese.)*

AXENTE *(intră, împreună cu Dobra)* : Noroc, Avrame. Am fost la meșterul Iovu. În trei zile, ne gată tunurile.

DOBRA : Io i-am bătut și fără tunuri. Am omorît un căpitan tînăr. Îl chema Voșvari, sau cam așa ceva.

IANCU : Voșvari, ai zis ?

DOBRA : Așa îmi pare.

IANCU : Oricine, în afară de el, putea să moară. Păcat ! A fost un suflet ales.

DOBRA : Și Buteanu ?...

IANCU *(întunecat)* : Nici o vorbă despre asta. Niciodată. Auzitu-m-ai ? *(Către Axente.)* Severe, te mai întreb o dată : crezi că Kossuth știa despre atacul lui Hatvany ?

DOBRA : Ba bine că nu !

AXENTE : Dragoș avea salvconduct. A fost asigurat că, pe timpul tratativelor, luptele vor înceta. Și, totuși, Hatvany...

IANCU : De ce n-a discutat Kossuth în prezența nimănui misiunea lui Dragoș ?

AXENTE : Ca să nu afle austriecii...

DOBRA : Și ca să afle Hatvany unde sîntem.

IANCU : Vom lămuri de îndată. Am prins un ofițer de husari. *(Spre culise.)* Ioane, să vină. *(Intră Doinașul cu Ofițerul înjumătățit de vestminte,*

care păşeşte ţeapăn şi caraghios.) Numele, şi din ce armată faci parte ? *(Ofiţerul tace, mîndru.)* Te-am întrebat ceva, domnule ofiţer.

OFIŢERUL : Nu discut cu civilii !

DOINAŞUL *(nu realizează)* : Ce, mă, ne sudui ?

IANCU : Ce ştii despre Hatvany ?

OFIŢERUL : A fost destituit, din ordînul lui Kossuth.

IANCU : Pentru care vină ?

OFIŢERUL : Greşeli tactice şi nepricepere.

IANCU : Kossuth ştia de intervenţia lui Hatvany ?

OFIŢERUL : Ce intervenţie ?

IANCU : Din timpul convorbirilor cu Dragoş — S-a dat ordin de încetare a luptelor.

OFIŢERUL : N-a existat un asemenea ordin !

DOBRA : Ţi-am spus eu... Dumnezeul cui l-o miruit !

IANCU : Deci, Kossuth ştia... El a pus la cale... *(Pauză.)* Duceţi-l ! Dragoş a fost momeala...

(Doinaşul iese cu Ofiţerul, intră Popa.)

POPA : S-a împlinit voia Domnului.

IANCU : Ce-i părinte ? Parcă trebuia să fii în altă parte.

POPA : L-am prins pe Dragoş. L-am adus la judecată.

(Intră Dragoş, cu chipul răvăşit.)

DOBRA : Ne-a fost dat să ne întîlnim. Eşti mînjit de sîngele lui Buteanu.

DRAGOŞ : Pe Dumnezeul mamei mele, că am fost înşelat. N-am vrut să fac rău.

AXENTE : De ce n-ai părăsit Abrudul, după uciderea lui Buteanu ?

DRAGOŞ : Nu m-a lăsat Hatvany. Iancule, nu mă lăsa...

(Iancu se întoarce cu spatele.)

DOBRA : De ce ne-ai mai chemat la o întîlnire, cînd ştiai ce s-a întîmplat cu Buteanu ?

POPA : Fiule, ai minţit oamenii şi le-ai spus că Iancu a încheiat pace, pe ascuns, cu Kossuth !

DOBRA : În genunchi... Închină-te ! *(Scoate sabia.)*

IANCU : Lasă-l ! Duceţi-l de aici. Ochii mei nu mai vor să-l vadă niciodată !

DRAGOŞ *(în timp ce Popa îl duce)* : Îndurare ! Am salvconduct... Am fost minţit.

IANCU *(se scutură, ca de un fior)* : Ei, şi-acum să pornim. Să-l ţină minte Kossuth pe Buteanu... Axente, le ţii calea pe drumul Abrudului. Dobra, treci spre Cîmpeni. Eu, cu Popa, la dealul Merişelului. *(Trece spre fundul scenei, pune mîna pîlnie la gură.)* Mă, ficiori, măăă ! *(Ecoul. Se aud strigăte.)* Gata, ficiori ? *Un vuiet : „Gata !" Iancu ridică mîna.)* No, haidem !

(Scena rămîne o clipă goală, apoi intră Doinaşul.)

DOINAŞUL *(monologînd)* : Ah, viaţă, viaţă, cusută cu aţă. *(Spre public.)* Oare, ce face Ana me ? *(Compătimitor.)* N-o avut parte de bărbat.

Numa' ce ne-am luat, nici n-am apucat să încălzim bine patu', şi hai, la bătaie. *(Oftează, în pădure se aude cucul.)* Cînţi, afurisitule ? Ce-ţi pasă ?! A dor şi însigurare cînţi ? Maică Precistă, cum mai miroase a iarbă... La noi, în sat, îi tare frumos pă vremea asta. S-or copt merele dă Sînziene şi-o dat mura ochi negri în pădure. Apa de izvor miroasă a ismă. *(Se aude din nou cucul.)* Hei, surule. cîţi ani îmi dai ? *(Cu-cu.)* Unu ? Fie şi atîta, numa' să mai văd odată pe Ana şi să-mi cosăsc otava. Ehe, cum mai sună coasa în otavă. Uite-aşa face : fîşş-fîşş... Şi roua le spală pe faţă, şi sare iepuroaica de sub picior...

(Intră doi moţi încărcaţi cu merinde.)

PRIMUL MOŢ : Bună pace !

AL DOILEA MOŢ : Noroc şi bine !

DOINAŞUL : Da' de unde veniţi, mă, fraţilor ?

PRIMUL MOŢ : Am fost să cosîm otava.

AL DOILEA MOŢ : Bătaia mai aşteaptă, da' otava se usucă.

PRIMUL MOŢ : Amu-i numa' bună dă tăiat, dimineaţa, pă răcoare.

DOINAŞUL : Da' din a cui ceată fiţi ?

PRIMUL MOŢ : Din a Popii.

DOINAŞUL : Îi viteaz Popa ?

AL DOILEA MOŢ : Ca un drac !

DOINAŞUL *(rectificînd)* : Ca un drac sfînt, mă ! Da' pă Avram Iancu văzutu-l-aţi voi, vreodată ?

PRIMUL MOȚ : L-am. La o bătaie lîngă Vadul Morii. Călărea pă un cal alb. Și, cînd a intrat în luptă, odată o făcut roată în jur. Puteai juca sîrba. Și avea un cal...

DOINAȘUL : Făt-frumos, mă !

AL DOILEA MOȚ : El îi regele nost' ! Că ne știe durerea și amaru'. Așa cum zice cîntarea : „Astăzi, cu bucurie..."

TOȚI TREI *(cîntă)* :

„Astăzi cu bucurie,
Românilor, veniți,
Pe Iancu în cîmpie
Cu toți să-l întîlniți.
Iancule mare, Iancule tare,
Cu noi să fii, cu noi să fii."

PRIMUL MOȚ : Să-i dea Domnul sănătate și viață lungă, că el ne vrea binele.

AL DOILEA MOȚ : Să luptă să ne dea pădurile înapoi.

PRIMUL MOȚ : Aurul va fi al nost'.

AL DOILEA MOȚ : Pentru asta ne batem, frățîne. Pentru dreptu' nost' dă români. Că io n-am nimic cu ungurul. Îmi dă el pace, îi dau și io. Asta-i !

PRIMUL MOȚ : Îi loc dăstul pă pămînt.

DOINAȘUL : Îi, nu-i vorbă, da' fiecare să șadă pă locul lui.

AL DOILEA MOȚ : Cum, adică ?

DOINAȘUL *(explică)* : Păi, uite-așa. Tu ești ungur...

PRIMUL MOȚ *(intrigat)* : Io, ungur ? Ai grijă, că amu te...

DOINAŞUL : Mă, omule, aşa zicem. Adică, tu eşti ungur, el îi neamţ. Tu stai, frate, în Ungaria ta, şi tu în Nemţia ta. Asta-i !

PRIMUL MOŢ : Nouă nu ne trebuie dă nici un fel.

AL DOILEA MOŢ : Cumu-i turcu', şi pistolu'...

PRIMUL MOŢ : Numa' să nu ne mintească Împăratul, ca pă Horia...

DOINAŞUL : Cine poate citi în inima lor. Că inima boierească nu îi ochi să o cetească. Da' nu ne lasă Avrămuţ... Trăi-l-ar zînele !

PRIMUL MOŢ : No, că noi om me' ! Rămîi cu bine. *(Ies.)*

DOINAŞUL *(priveşte în urma lor)* : Mereţi cu Domnu'... Spuneţi Popii că vreau să mă spovedesc... *(Pauză.)* Or fost să cosească otava. *(Adulmecă.)* Eh, Ană, Ană că dor mi-e dă tine...

Cortina

(Scurt antract, în care se va schimba fundalul decorului. Un cimitir vechi, cu cruci bătrîne şi cîteva proaspete.)

IANCU *(citind nişte hîrtii)* : Severe, veşti de la Bem ! Ne cere să fim neutri. Acum, să fim neutri... Să-i răspundem că noi putem fi dintotdeauna neutri. *(Pauză.)* Am rămas singuri... Buteanu... Dobra... Popa... Acolo, hodinesc sub deal... *(Se aude un fluier doinind a jale.)* Cine cîntă ?

AXENTE : Doinaşul e...

IANCU : Are un dor sub streaşina inimii... ?

AXENTE : O fi intrat în ceasul morţii...

IANCU *(grav)* : Toţi intrăm, mai degrabă sau mai tîrziu, în moarte. Totul e să ştii pentru ce mori, nu cînd. Să vină Ion.

AXENTE *(din prag)* : Hai, mă, bocitoare, că ne-ai frînt inimile.

(Intră Doinaşul, fără chef.)

IANCU : Ce-i, Ioane ? Miroase văzduhul a otavă cosită şi-o dat cucul glas de mai... *(Duios.)* Du-te, Ioane, şi coseşte-ţi fînul. Treci şi prin Vidra... pe la mama. Spune-i sănătate din partea mea.

DOINAŞUL *(inveselit)* : Să trăieşti, Avrămuţ, că m-ai citit ca pe-o bucoavnă. Amu mă duc... Zbor !

IANCU : Stai ! Îngăduie un pic. *(Scoate din cingătoare o basma.)* Ia-o ! Ţi-o dau, s-o duci Anei, ca din partea ta.

DOINAŞUL : Mulţămită mare ! Maică Precistă, ce cucoană fac din ea !

AXENTE *(după ce iese Ion)* : Spre seară trebuie să pice Bălcescu.

IANCU : Am trimis pe Coarchiş în calea lui, cu o ceată. Am ales pe cei mai mîndri feciori, şi şi-or împănat caii cu cetini de brad. Să-i bucure ochii şi inima fratelui de peste munţi.

AXENTE : Am auzit c-ar fi bolnav...

IANCU : Boală de libertate, Severe. La ei judecă şi taie turcii ; la noi, grofii şi austriecii. În trei părţi e împărţită ţara asta. Români sîntem toţi şi aceeaşi limbă grăim. Ne-a fost scris să fim stăpîniţi dă alţii...

AXENTE : Tot ce e scris se poate desface.

IANCU : Se desface, Severe, se desface. Numai că oamenii nu sînt toţi oameni. Sătulul nu crede flămîndului şi nici împăratu', slugii.. Dacă nu vrei să fii slugă, nu te supui. Dacă nu te supui, iese cu vărsare de sînge. Spune, cui slujeşte războiul ăsta ? Grofii şi baronii tot grofi şi baroni or rămas... Fratele Bălcescu umblă ca un străin în ţara lui, cu inima ruptă... dă durere... *(Gînditor.)* Cu inima ruptă... Ţăranul ungur piere nimicit pă pămînt străin şi rămîn cîmpurile nelucrate. Moţii, moţii mei mestecă mămăligă amestecată cu aur şi le creşte inima a speranţă. Drept e asta ? Să luptăm pentru pămînturile ce le avem, din moşi, în stăpînire... ?

AXENTE : Împăratul ne va face dreptate. Io aşa gîndesc.

IANCU : Nu aştept milă de la nimeni. Prin noi va veni izbăvirea. Şi va veni... Nu din mîndrie şi poftă de măcel am sculat moţii. Durerea lor îmi arde ochii şi inima. Şi s-a făcut flacără. Nu s-a mai putut răbda.

AXENTE : În timp ce noi ne sfătuiam la Blaj, ei umblau după dări.

IANCU : N-au vrut pace şi linişte... Se putea fără sînge... Ştii, Severe, mă gîndesc că, dacă se va termina totul, mă voi duce eu la Împărat. O să te iau cu mine. Să ne spunem durerile. *(Pauză.)* Acum Kossuth nu mai are ce face. Steaua lui lunecă spre noapte... Şi noi, noi, Severe, moţii din munţi, vom fi liberi.

AXENTE : Şi, dacă Împăratul ne va minţi, ca pe Horia... ?

IANCU *(neplăcut surprins)* : Atunci... Cum ? De ce... De ce a curs atîta sînge de moţ... De ce ne-am luptat... Atunci...

AXENTE *(se aud zgomote de copite. Trece spre fundul scenei)* : Vine Coarchiş, cu ceata... E şi o femeie cu ei...

IANCU : O femeie... ? Fani ! Şi Bălcescu... ?

AXENTE : Şi Bălcescu. Acum descalecă. E slab şi bărbos...

IANCU : Steagul de lumină al Valahiei se arată în Apuseni.

(Intră Fani, apoi Bălcescu şi, la urmă, Pelaghia Roşu.)

IANCU : Fani ! *(Către Bălcescu.)* Frate al meu de sînge şi grai, bun venit în bătrînul Ardeal !

BĂLCESCU : Crăişor de munte, Avrame... *(Se îmbrăţişează.)* Să ştii că am avut o companie dintre cele mai plăcute, în persoana logodnicei tale... Hai, îmbrăţişaţi-vă...

(Pelaghia se întoarce, stingherită.)

IANCU : Domnișoara Fani este o ființă delicată și un suflet nobil.

BĂLCESCU : Plină de grație și înțelepciune. Știi, mi-a povestit visul ei, cu tine. E grozav... Aș zice, simbolic...

IANCU *(evită)* : Fantezia femeilor m-a cucerit totdeauna. Să-ți prezint pe Axente Sever. Unul dintre vitejii tribuni care mi-au mai rămas...

(Cei doi își dau mîna.)

AXENTE : Am auzit de dumneavoastră, de la Iancu...

BĂLCESCU *(privind în jur)* : Ce minunăție... Și frunza sună altfel aici, mai duioasă și mai bună. Și codrul grăiește limba dacilor. Și cerul, curat și proaspăt ca un ștergar de paști...

IANCU : Îl spală moții, cu lacrimile lor de durere. *(Spre Fani.)* Cunoști pe Pelaghia... ? Hai, dați-vă mîna. Sînteți amîndouă la fel de frumoase și de viteze.

FANI : Am auzit multe despre doamna Pelaghia. Se zice că este un războinic de temut.

IANCU : Numai să nu-i zici doamnă. Zi-i, simplu, Pelaghia.

PELAGHIA : Io, domnișoară, nu mă supăr. De la dumneata primesc, că ești frumoasă și bună.

IANCU : E pentru prima dată cînd o aud pe Pelaghia vorbind astfel.

FANI : Îți mulțumesc, Pelaghia. Și dumneata ești bună. Și frumoasă.

IANCU : Ştiţi că Pelaghia nu crede în steaua ei ?

FANI : Poate nu ştie care-i.

IANCU : I-am arătat-o, într-o noapte.

PELAGHIA : Aceea era steaua dumitale, Crăişorule. A mea s-a topit...

BĂLCESCU : Frate Avram, voi sînteţi suflete poetice.

IANCU : Pelaghia, vrei să-i arăţi domnişoarei Fani tabăra... ? Vezi, să nu te apuci să tragi cu tunul... Caută-l şi pe Doinaşul. Trebuie să fi venit.

PELAGHIA : Poftiţi, domnişoară. Să mergem. Ştiu o poiană cu flori. O să culegem pentru Crăişor, că-i plac mult...

(Ies.)

BĂLCESCU : E un munte de femeie. O adevărată moaţă. Şi, după cîte-mi dau seama, nu-i eşti indiferent...

IANCU *(înveselit)* : Eu, Pelaghiei ? Frate, şuguieşti. Nu s-a născut omul care să se atingă de ea. E un bun ostaş şi un prieten credincios. Dar, să lăsăm. Ce veşti ?

BĂLCESCU : De-acum, pe drum de pribegie... E ultimul popas, înainte de graniţă. Plec în Italia.

IANCU : Durerea mea e şi a ta, frate.

BĂLCESCU : Nu cunoşti această durere. E cumplită şi grea. Te arde pe dinăuntru, ca un foc. Te macină, te mistuie şi te usucă.

IANCU : Boală de libertate, frate. Nu dispera...

BĂLCESCU : Va veni clipa izbăvirii. Tiranii vor pieri și poporul va fi liber.

IANCU : Lege să se facă, vorbele tale. Noi am scris pe steagul nostru cuvîntul libertate !

BĂLCESCU : Și frăție, Iancule !

IANCU : Și frăție, cu oamenii de omenie.

BĂLCESCU : Frăție cu popoarele împilate. Zid de piepturi contra asupritorilor.

IANCU : Noi am ținut pieptul și-l vom ține. Alții și l-or tras. Sîntem români, și sîngele nostru din aceeași fîntînă izvorăște.

BĂLCESCU : Dacă s-ar uni cele trei țărișoare, nu s-ar găsi dușman să le poată sta în cale.

IANCU : Un braț viteaz ca al lui Mihai ne trebuie. Să le adune muchie lîngă muchie, ca pe-o parte a coroanei ce-a păstrat-o Ștefan cel Mare.

BĂLCESCU : Vin de la Kossuth. Vrea împăcare și pace.

IANCU *(întunecat)* : E tîrziu... El a uitat idealurile revoluției sale.

BĂLCESCU : Idealurile voastre, una sînt.

IANCU : Așa am crezut și noi. Numa' că el ne-o mințit. Vrea stăpînire nemerească peste locuri strămoșești.

BĂLCESCU : Luptă pentru libertate. Vrea să vă uniți forțele contra Habsburgilor...

IANCU : Prea tîrziu... Ne-am mințit. A vrut să ne vîndă. Mi-a sporit mormintele cu cei mai buni oameni ai mei.

AXENTE : Buteanu !

IANCU : Dobra !

AXENTE : Pop Vlăduțiu...

BĂLCESCU : Kossuth nu mi-a vorbit de asta...

IANCU *(îi arată cimitirul, face cîțiva pași spre fundal)* : Aici a fost un cimitir bătrîn. De demult, de pe vremea lui Horia. Sub el dorm oasele strămoșilor mei și, mai adînc, soldații lui Decebal. Aceasta e urna sfîntă a neamului. Os peste os și frunte peste frunte, oasele lor s-au făcut piatră, și aur, și tărie. Pămîntul acesta se sprijină pe umerii lor, de două mii de ani. Kossuth să ne lase morții în pace. Să nu ne stîrnească mînia. Mor, frate, mor, cu fiecare moț ucis... Mor în picioare, de durere... Noi ne apărăm neamul, și limba, și pămînturile. De ce nu vor să înțeleagă acest lucru... ?

BĂLCESCU : Grăiești inspirat și cu sîmbure de adevăr. *(Cu elan.)* Țara asta binecuvîntată, între toate cîte le-a sămănat Domnul pe pămînt, are nevoie de asemenea bărbați. Ardealul, ca o cetate, Moldova, dulce grădină, și Muntenia mea, cuib de soare sub lume... Să facem o unire cu toți românii. Stea strălucitoare sub cerul universului — Românie ! Să liberăm poporul și să-i luminăm mintea cu sfînta lumină a libertății... Acum sau niciodată...

(Din culise se aude un cor de bărbați, cîntînd prima strofă din „Deșteaptă-te, române". Ian-

cu, Bălcescu și ceilalți se descoperă în tăcere. Corul se pierde.)

IANCU : Frate, acum, dacă vrei, vino să-ți arăt tabăra. Curînd, voi da veste de lăsare la vatră. Moțul se va întoarce la steamp. Va scoate aur. Va semăna livada din spatele casei. Va duce grîul la moara de apă. Se va întoarce la ciubare. Și le va meșteri, și va lua drumul țării... „Trece moțul cu ciubare,
Țara-i mare, noaptea-i mare..."
Dar nu va mai fi noapte, frate... Așa-i... ?

BĂLCESCU : Aș vrea să-ți trăiești dorul acesta al vieții tale, Iancule, ține minte și nu te încrede în austrieci... S-ar putea...

IANCU : Niciodată nu voi ceda nimic. Nu m-ar ierta morții.

BĂLCESCU : Trădarea, frate, are o mie de fețe. Eu, de mînă de prieten am fost trădat. De un om în vinele căruia curge același sînge... Sînge românesc... Dar să nu-ți pierzi nădejdea... În lume suflă un vînt de libertate...

IANCU : Atît mai aștept de la viață. Să-mi văd moții liberi și țara noastră, a românilor... Apoi, dac-o fi să mă lase puterea în următorul ceas, nu-mi pasă... Știi, frate, dacă mi s-ar spune : „Dă-ne viața ta și îți dăm în schimb ce ne ceri" — aș merge cu pieptul deschis la moarte, fără șovăire.

BĂLCESCU : Și eu, acum, cînd prețuiește viața mea... În zori voi fi departe. Pămîntul pașii mi-i va săruta... Poate pentru ultima dată...

IANCU : Ai să te întorci, frate. Italia e sora noastră şi limba lor e la fel de dulce.

BĂLCESCU : De la o vreme, nu mă simt bine. Boala mea de piept şi boala de libertate mă sapă. Aici, am luat aer pentru un an. N-aş vrea să mor printre străini. Inima mea n-ar avea spre care cer să zboare.

IANCU : Cînd ai să te întorci, vii aici, în munţi. Strîngem o ceată de moţi liberi şi trecem în Valahia.

BĂLCESCU : Am să te caut, frate, negreşit am să te caut. Să mergem în tabără.

(Ies. Intră Doinaşul, încărcat de merinde.)

DOINAŞUL : No, că iată-mă-s. Otava am cosit-o, pe Ana am văzut-o, aş mai fi rămas eu. Da' m-am gîndit : ce să face Avrămuţ fără mine ? Te pomeneşti că şi Kossuth s-o fi mirat că nu mai aude de mine. *(Ia umbrela lăsată de Fani şi o cercetează, mirat.)* Mă, drăcie... ? Ce fel dă puşcă o fi asta ? *(O miroase.)* Şi, cum puteee... A floare de tei...

(Intră Fani şi Pelaghia.)

FANI : Îţi place, Ioane ?

DOINAŞUL : Imi, numa că nu ştiu ce-i. Miroasă tare fain.

FANI : Asta mă apără de ploaie şi de soare.

DOINAŞUL : Servus, Pelaghia... Nu te-ai măritat încă ?

PELAGHIA : Te-am aşteptat pă tine.

DOINAȘUL : No, că-s numa' bun de însurat, după atîta coasă și... alte cele... Ț-am adus ceva. *(scoate din sîn un măr.)* Poftim și na... Mîncă-l sănătoasă... *(Privește o clipă descumpănit, spre Fani, apoi îl ia înapoi și-l taie în două.)* Așa, frățește.

FANI : Cum te-a primit nevasta, Ioane ?

DOINAȘUL : Apăi, domnișoară, să mă iertați, ca pă cătane. La început, cînd m-o văzut, s-o făcut că nu mă cunoaște. Ori poate că nu m-o cunoscut îmbrăcat așa jumate-jumate. Apoi o început să plîngă, ca după mort. Io am prins-o în brață și am strîns-o o dată, dă i-or pîrîit oasăle. Și ea a început să rîdă... De, muiere... cu minte slabă...

PELAGHIA : *(jignită)* : Minte slabă ești tu...

DOINAȘUL : Nu te mînia. Ț-am găsit un ficior dă măritat. Îi înalt și frumos... ca Avrămuț... Icoană...

(Pelaghia iese în fugă.)

FANI : Ai supărat-o... Pelaghia, Pelaghia... *(Fuge după ea.)*

DOINAȘUL : No, că mai pricepe ceva, dacă pot'... Stăi, stăi o țîră... A... Nu... nu...Pelaghia și... *(Rîde.)*

(Intră Iancu și Bălcescu.)

IANCU : Văd că ți-o priit coasa.

DOINAȘUL : Avrămuț, Crăișorule... Ochii mei se bucură că te văd bine. *(Către Bălcescu.)* Să

trăiți, sînt Ion Doinaș, zîs Croampă, aghiotantul lui Avr... adică, a' lui domnul nostru Avram Iancu.

IANCU : Ioane, pregătește un car cu coviltir și ciubare. Alegi patru moți unu' și unu', cunoscători de drumuri, să-l însoțească pe fratele Bălcescu. Cauți și niște haine moțești. Cele mai frumoase. Să te facem pui de muntean, frate.

(Ion iese.)

BĂLCESCU : Îți mulțumesc.

IANCU : Veți ține drumul printre munți, pînă răzbiți spre cîmpie. Pentru austrieci, vă dau io o hîrtie de trecere. Dă vă veți întîlni cu honvezii, vă vedeți de cale. Lasă-i pe ficiori să se descurce. Stai în coșul căruței, în fîn, și visează cît ești încă pe pămînt românesc.

BĂLCESCU : Straiele de moț le voi duce cu mine în Italia. Îmi vor aduce aminte de acești munți și de oamenii de aici și de tine.

IANCU : Mai am un gînd... Nu știu cum să ți-l spun... Mi-e teamă să nu te supăr. *(Merge lîngă jilț și aduce o pungă cu aur.)* Ia, frate, aurul munților mei. Aici și oriunde în lume îl poți schimba în bani. Și banul dezleagă totul în lumea asta.

BĂLCESCU *(ezită)* : Nu, nu pot face asta. Ai trebuință de el. Moții tăi schimbă aurul pe mămăligă...

IANCU : Nu te-mpovăra de remuşcări. Unde-o fost, se mai găseşte. E aur curat şi sfînt. Nu-ţi va întuneca inima. Pune-l la piept, aproape de flacăra dorului tău, şi te va ogoi, ţine-l la buze, în nopţi înghețate, şi te va încălzi, miroase-l ca pe-o pîine, cînd îţi va fi gîndul flămînd de ţară... Ia-l, frate...

BĂLCESCU *(îl ia)* : Meşte de vorbe şi diplomat iscusit... Îţi mulţumesc. Fie-mi pumn din soarele Apusenilor.

IANCU : Şi-acum, o gură de vinars moţesc.

(Cinstesc.)

BĂLCESCU : Pentru visul vieţii tale !

IANCU : Pentru Valahia soră !

BĂLCESCU *(după ce bea)* : Foc ! Mă arde ca o flacără ! *(Înveselit.)* Iancule, ştiu că eşti meşter în cîntec de fluier. Cîntă-mi ceva...

IANCU : N-am mai cercat de mult gustul lemnului de cireş. Ştii ce zice latinul : „Inter arma silent musae". Dar să cercăm.

(Vrea să cînte, dar, din dreapta, intră Fani.)

FANI : Aici eraţi... complotiştilor. V-am căutat în toată tabăra. Cred că nu discutaţi secrete de stat. *(Către Bălcescu.)* Domnule Bălcescu, mi l-ai răpit pentru prea multă vreme. Am şi eu de pus la punct unele lucruri... Diplomaţie de femeie.

BĂLCESCU : Să fiu iertat. Dar eu nu-l voi mai vedea, poate, niciodată. Pe cînd voi de-acum, o viață... o viață întreagă aveți înainte.

FANI : Dumnezeule, dacă ar fi așa cum prorociți... Dar eu...

IANCU : Porumbelule de codru, să lăsăm visele. Știu că iar ai visat ceva.

FANI : Da, am visat... am visat...

IANCU : Vei însoți pe domnul Bălcescu pînă la Cîmpeni.

FANI : Aș fi vrut să rămîn pînă mîine.

IANCU : Mîine nu vom mai fi aici. Ne retragem mai sus, în munți. Îți dau eu veste, la Cîmpeni.

FANI : Și cînd te voi vedea ?

IANCU : Curînd, foarte curînd. E aproape clipa...

DOINAȘUL : Gata. Ficiorii așteaptă poruncă de plecare !

BĂLCESCU : Și eu sînt gata. *(Privește în jur.)* Ce minunăție ! *(Trage adînc aer în piept.)* Aș vrea să rămîn aici toată viața. *(Spre Iancu.)* Te las, frate. Eu, de-acum, pe drum de pribegie. Rămîi, Crai de lumină, în munții tăi. Fie-ți soarele însoțitor de pași.

IANCU : Gîndul meu cu tine, în țară străină. Îți doresc străinătate ușoară. *(Se îmbrățișează.)* Și tu, porumbel, zboară, te voi ajunge curînd din urmă. *(O mîngîie pe păr.)*

FANI *(îi ia mîna și i-o sărută)* : Nădejdea mea...

(Ies.)

IANCU *(singur, se sprijină de copac)* : Singur... Ca într-o lume de umbre : Buteanu, umbra fără somn... Şi tu, Dobra, cu inima nemîngîiată. Bălcescu... pribeagul viu... Doamne, ce taină a lumii ţii în puterile tale neştiute ?... Pînă cînd ?... Pînă la sfîrşitul sfîrşitului... O viaţă, un dor, o dorinţă... Şi va fi. Va fi...

AXENTE *(intră)* : Mă iartă că te tulbur. Vin cu veste. Austriecii şi ruşii i-au încolţit rău pe honvezi. În cîteva zile, Kossuth va depune armele. Zic să începem şi noi să slobozim cetele. Rămîn a mea şi a ta. La caz de nevoie, dăm semn prin glas de bucium şi focuri.

IANCU : Coarchiş, Aiudeanu, Balint şi ceata Pelaghiei să se slobozească. Cu Pelaghia va fi mai greu... De la Viena, ce veşti... ?

AXENTE : Vorbe, vorbe, vorbe. Delegaţia aşteaptă degeaba. Zic să mergi tu, Avrame.

IANCU : Împăratul nu se grăbeşte acum. Dar îl voi face să-şi aducă aminte de noi. Cine-mi va plăti sîngele şi morţii ? Şi pe Buteanu, şi pe Dobra ? Vom merge, Axente. Şi vom veni cu dreptul nostru scris în mînă.

AXENTE : Să-ţi fie gura de aur şi gîndul în ceas de adevăr. Dar eu tare mă tem că tot degeaba am luptat...

IANCU : Nu ! Să nu te mai aud zicînd asta. Nu mi-aş ierta niciodată jertfa credincioşilor mei moţi. Cu ce inimă m-aş putea întoarce lîngă inima lor, cea mereu cu speranţă ? Spune-mi ! Cu ce inimă ? Dar, nu. Împăratul va înţelege.

Ne va da pădurile și pămînturile și rostire liberă de grai românesc. Așa va fi, Severe!

PELAGHIA *(intră, furioasă)*: Am auzit că ai dat ordin de slobozenie. Dar io, Pelaghia Roșu, îți spun: de bună voie am venit și mă duc cînd oi vrea. Așa să știi.

IANCU: Pelaghia, dar nu numai ceata ta se va slobozi.

PELAGHIA: Nu-mi pasă. Io vreau să rămîn lîngă tine atîta vreme cît porți sabia la brîu. *(Duios.)* Nu mă alunga, Crăișorule. Nu-mi lua bucuria vieții mele. Unde să mă duc?

IANCU: Te-ntorci în sat, îți găsești un ficior și-i umpli casa de copii.

PELAGHIA: Ori șuguiești, ori nu vrei să înțălegi. Asta nu va fi, numa' dacă... Crăișorule, nu mă alunga...

DOINAȘUL *(intră, însoțit de Kazar)*: Avrămuț, o venit un pribeag de-al lui Kossuth. Zice că are de vorbit de tine.

KAZAR: Sînt ofițerul Kazar, fost căpitan în armata lui Hatvany. Domnule Avram Iancu, am vești care vă pot interesa.

IANCU: Să le auzim!

KAZAR: Veștile au un caracter secret. Nu vi le pot spune decît dumneavoastră. Între patru ochi.

IANCU: Severe, Pelaghia, Ioane, lăsați-ne singuri. *(Cei trei pleacă. Pelaghia se ascunde după copac.)* Poftim, domnule Kazar, dorința ți-a fost îndeplinită.

KAZAR : Vin de pe frontul austriac. Kossuth va capitula. Armata e dezorganizată. Fug, care, încotro. Mai rău ca pe timpul lui Hatvany.

IANCU : Am aflat acest lucru şi-mi pare rău.

KAZAR : Domnule Avram Iancu, vă mai aduceţi aminte de Voşvari ?

IANCU : De Voşvari ? Cum să nu ! A fost un ofiţer viteaz şi un prieten al românilor. Tînăr, frumos şi talentat. Mi-a părut sincer rău de sfîrşitul lui.

KAZAR : Aşa-i că era tînăr, frumos şi talentat. Avea numai 23 de ani, şi o mamă bătrînă şi bolnavă.

IANCU : Nu înţeleg unde vreţi să ajungeţi.

KAZAR *(febril)* : Şi mai avea un frate mai mare, luptător în armata lui Bem.

IANCU : Nu l-am cunoscut.

KAZAR : Şi fratele mai mare n-a îndrăznit nici pînă azi să-i spună bătrînei mame adevărul. *(Se apropie cîţiva paşi, Pelaghia iese şi ea.)* Eu sînt fratele mai mare şi am venit să plătesc... *(Scoate pistolul.)* Mori, cîine !

(Pelaghia se repede în faţă şi cade împuşcată. Intră Doinaşul şi Axente.)

IANCU : Duceţi-l... *(Se apropie de Pelaghia.)* Pelaghia... Vădano, hai, ridică-te. Nu-ţi şade bine aşa... Fii bărbat... Pelaghia...

PELAGHIA *(face un efort)* : Nu. De-acuma, gata, Avrame... Am vrut... Am vrut un... Dar, gata...

Zilele mele... Şi puterea mea se duc... Dar am rămas... Nu m-ai slobozît la vatră...

IANCU : Pelaghia, ridică-te. Vei rămîne aici. Te fac ajutorul meu pe toată viaţa...

PELAGHIA : Pe toată viaţa... Care viaţă... ? Dă-mi mîna... *(O strînge într-a ei.)* Nu mai am putere... mi-o furat-o pămîntul... Te las... mă duc. Avrame... Crăişorule... Îmi pare rău că te las singur.

IANCU *(îi aşază mîinile pe piept; se ridică şi se depărtează)* : Singur ?

Cortina

PARTEA A TREIA

Un salon de primire, la Viena, precedat de un mic hol. Birou de lucru elegant, mobilă aurită în stilul epocii. Pe perete, o hartă a Imperiului.

În scenă, comisarul imperial Hoffer și secretarul acestuia, Kling.

HOFFER : Mi se part, domnule Kling, că va trebui să luăm măsuri mai directe împotriva delegației conduse de Iancu.

KLING : Exact asta vroiam să vă propun și eu, Excelență. *(Deschide un dosar.)* Am aici măsurile pe care le-am preconizat și justificările...

HOFFER *(cu superioritate)* : Uiți, pare-se, Kling, că nu tocmai dumneata ești chemat să preconizezi măsurile. Cît privește justificările de care aminteai, lasă pe seama altora această înde-

letnicire. Şi, apoi, nici nu cred că vom fi obligaţi să dăm explicaţii.

KLING *(docil)* : Îmi permit, totuşi, să vă atrag atenţia că Iancu a promis să nu se mişte din Viena pînă nu va sta de vorbă cu Majestatea-Sa Imperială.

HOFFER *(imitînd)* : A promis să nu se mişte din Viena... Şi, mă rog, cui a făcut aceste promisiuni ?

KLING : Aşa se vorbeşte, cel puţin în cercurile înalte.

HOFFER : Nu înţeleg, de ce se încăpăţînează acest moţ. Ambiţia lui e nemăsurată. În definitiv, putea bănui, după felul în care a fost primită delegaţia lui Saguna, care este poziţia noastră. Nu-i aşa, domnule Kling ?

KLING : Perfect adevărat, Excelenţă. Dar să nu uitaţi că Iancu este o natură liberă şi nu va ceda atît de uşor.

HOFFER : Ce să cedeze ? Constituţia a fost votată. Nu mai e nimic de făcut. Şi, ce-ar fi fost ? Ştii, sînt prea periculoşi aceşti moţi şi prea ştiu să se bată bine. Ţine minte asta, Kling !

KLING : Majestatea-Sa a cerut să fie anunţată de sosirea delegaţiei. Vrea să-l vadă pe Iancu şi să-i vorbească.

HOFFER : Majestatea-Sa e tînăr şi generos. E suficient, pentru eroismul cetelor răzleţe din munţi.

O VOCE : Delegaţia domnului Avram Iancu.

(Intră Iancu și Axente Sever.)

HOFFER : Poftiți, domnilor. În curînd trebuie să sosească și Majestatea-Sa. Vrea să vă vadă !

IANCU : Doar să ne vadă ?

HOFFER *(eschivînd)* : Cum vă place Viena, domnule Iancu ?

IANCU : E un oraș mare și frumos și are oameni veseli, ca la noi, în munți.

HOFFER *(neplăcut surprins ; cu o ironie subțire)* : Găsești că vienezii se aseamănă cu... moții dumitale ?

IANCU : Cu mici diferențe. Moții mei sînt mai deschiși.

HOFFER : Cum adică ?

IANCU : La noi se folosește un proverb : „Îi citești în inimă ca-n carte"...

HOFFER : Și, crezi că acest proverb nu ni se potrivește și nouă ?

IANCU : Nu. Excelență. Nu vi se potrivește întotdeauna.

HOFFER *(jignit)* : Se pare că nu ești prea obișnuit cu ceea ce noi numim politețe !

IANCU : Eu sînt ostaș, Excelență. Am uitat să fiu diplomat. Diplomația altora ne-a adus nouă vărsare de sînge.

KLING : Majestatea-Sa Imperială !

(Axente și Iancu fac cîte o plecăciune.)

ÎMPĂRATUL : Iată că ne-a fost dat să vedem, în persoană, pe Craiul munților ! Ești așa cum

mi te închipuiam și cum mi-ai fost descris. Te-ai luptat ca un viteaz. Am auzit că ceata dumitale de moți s-a bătut cu mîinile goale. E colosal !

IANCU *(subliniind)* : Armata mea, Majestate, n-ar fi putut învinge dușmanul, luptînd cu mîinile goale. Ne-am făcut pușți și tunuri de lemn. Iar dușmanul a găsit de cuviință să ne lase, mai apoi, armament din belșug.

ÎMPĂRATUL *(căutînd conversație)* : Și, domnul, cine este ?

IANCU : Unul dintre vitejii mei tibuni. Dintre cei care au rămas în viață. Axente Sever !

ÎMPĂRATUL : Îmi pare bine. *(Schimbînd vorba.)* Vorbește-mi ceva despre munții dumitale. *(Indică vag pe hartă.)* Mi se pare că sînt pe-aici, prin sudul Ungariei.

IANCU : Nu, Majestate. Munții mei sînt în Transilvania.

ÎMPĂRATUL : Am auzit că sînt plini de aur. Nu-mi place aurul. Este un metal diavolesc.

IANCU : E sfînt și curat, ca inima moțului. Oasele strămoșilor mei s-au făcut aur, Majestate.

ÎMPĂRATUL : Ești viteaj și vorbești ca un poet. Ce-ar fi să te înrolezi în oastea mea ? Simbolic, bineînțeles. Îți voi da un post de slujbaș la Curte.

IANCU : „Acvila non capit muscas". Sînt ostaș, Excelență, nu scrib.

ÎMPĂRATUL : Vorbești latina ?

IANCU : Meseria mea m-a obligat s-o învăț și, apoi, este limba noastră de obîrșie.

ÎMPĂRATUL : Noi am hotărît să te decorăm, pentru serviciile aduse Imperiului.

(Face semn lui Hoffer, care aduce cutia cu decorația.)

IANCU : Eu mi-am servit în primul rînd poporul, Majestate.

ÎMPĂRATUL *(ia decorația și o scutură)* : Uite, ce frumoasă e ! Ca o mică jucărie de aur.

IANCU *(jignit)* : Nu ne-am luptat pentru jucării, Majestate.

ÎMPĂRATUL *(spiritual)* : Dragul meu, Avram Iancu ! Obiceiul decorațiilor e perimat. Dar e simbolic.

IANCU *(cu elan)* : Decorați țara cu drepturi, Majestate.

ÎMPĂRATUL : Drepturile vor veni. Vom avea grijă...

IANCU : Recunoașteți principatul Transilvaniei ca națiune liberă a Imperiului, cu limba și cu obiceiurile lui. Lăsați-ne pădurile și locurile, de la străbuni păstrate. Fiți prințul tînăr și ocrotitor al românilor din munți.

ÎMPĂRATUL *(măgulit)* : Dar sînt...

IANCU : În Constituție nu se pomenește nicăieri despre români, ca națiune liberă. Noi am luptat pentru aceste drepturi și am adus servicii Imperiului.

ÎMPĂRATUL : Primește această decorație, ca semn al prețuirii și răsplată !

IANCU : Răsplata voastră să fie către popor !

ÎMPĂRATUL : Prin tine, răsplătesc poporul, cu această decorație.

IANCU : O refuz, Majestate !

ÎMPĂRATUL *(rece)* : E o jignire, adusă mie și Imperiului.

IANCU : E o nădejde că ne veți înțelege dorințele.

ÎMPĂRATUL *(îi șoptește ceva lui Hoffer)* : Am terminat, domnule Iancu. Regret că bunele noastre intenții s-au lovit de mîndria dumitale. Mi-aș permite să-ți dau un sfat : în asemenea ocazii, mîndria este cel mai mare adversar.

IANCU : Adversarii noștri sînt alții, Majestate.

(Împăratul se retrage, jignit.)

HOFFER : Domnule Iancu, purtarea dumitale este incalificabilă.

IANCU : M-am purtat așa cum s-ar fi purtat orice alt român, în situația mea. Noi nu ne cerșim drepturile, Excelență. Am luptat pentru ele.

HOFFER : Ai jignit intențiile Augustului Suveran.

IANCU : Jignirile aduse nouă s-au făcut durere.

HOFFER : Orgoliul dumitale nemăsurat s-ar putea să te coste scump.

IANCU : Nu mai avem ce pierde, Excelență. Mîndria și nădejdea în libertate sînt tot ce ne-a rămas.

HOFFER : Socotesc întrevederea terminată. Veți fi anunțat în scris de ceea ce s-a hotărît.

IANCU : Nu mai credem în vorbe. Poporul vrea fapte.

HOFFER : La revedere, domnule Iancu.

(Axente și Iancu ies și se opresc.)

AXENTE : Iată, deci, răsplata morților noștri.

IANCU : Mi-e inima grea. Ce le voi spune moților ? *(Privind spre intrare.)* Metal diavolesc ? Pe acest metal diavolesc se sprijină Imperiul tău. Aurul moțesc sclipește pe capul încoronat.

AXENTE : Și, acum... Acum, încotro ?

IANCU : În munți, Severe. Timpul va hotărî.

COMISARUL *(intrînd)* : Domnul Avram Iancu, domnul Axente Sever ? *(Cei doi încuviințează.)* Din ordinul Majestății-Sale Imperiale, pentru purtarea necuviincioasă și jigniri aduse Suveranului, sînteți somați să părăsiți capitala Imperiului, în termen de opt zile.

IANCU : Opt zile... E prea mult, comisare. Spune stăpînilor tăi că vom pleca chiar astăzi. Aerul nu ne prieste. Pentru restul de șapte, cîte ne-au fost acordate, ne rezervăm dreptul de a veni altă dată.

Cortina

(Decorul reprezintă o locuință moțească. Scaune și o masă de brad. Pe un perete, steagul austriac cu pajura împărătească. În scenă, Iancu, stînd la masă, cu chipul schimbat, chinuit, trist.)

IANCU *(monologînd)* : Deşertăciune şi minciună... Ce-am primit, în schimbul morţilor şi al sîngelui vărsat ? Vorbe ! Promisiuni ! Decoraţii ! Buteanu — mort. Dobra — sfîrtecat, Pelaghia... şi Kossuth ? Din mila Alteţei-Sale, plecat peste graniţă. *(Se repede la pajură şi o calcă în picioare.)* Însemn de necinste şi mîrşăvie. Eşti goală şi slabă, ca o minciună. *(Strigă.)* Un imperiu de minciună !

UN MOŢ : Crăişorule, o veste ! *(Priveşte pajura.)*

IANCU *(ironic)* : O căzut din cui. Ce veste ?

MOŢUL : Împăratul face o vizită în Transilvania. Bărnuţiu şi Şaguna zic să-i faci o poftire în munţi. Poate i s-o îndura inima.

IANCU : Îndurare ? De la cine ? O vizită ? Să vină Axente.

DOINAŞUL *(intrînd)* : Am auzit c-o să avem goşti. Mi-am cumpărat clop nou, să nu zică Împăratul că nu-l cinstesc. Dă dragul lui mi-am cîrpit şi nădrajii. Dacă m-o vedea cumva, să întrebe : „Cine-i, me rog, la tumnefoastre, asta moţ care nici cheoarecul ca lume nu este la el ?“ Şi io, dă colo : „Ion Doinaşul, să trăiţi, domnule Majestate. N-am, că pă ceia buni mi i-o rupt drept în şăzut, să mă iertaţi, cînd am fost la bătaie.“ Şi, atunci, Împăratul va porunci să-i ţînă careva sabia şi fainfrumos, şi-o da nădrajii lui jos, grăind : „Na, poftim, me rog, draghe Ioane, ia asta nedragule, che tare fost tu viteaze.“ Şi, uite-aşa, dă la jumătate în jos, o să fiu domn-majestate.

IANCU *(amuzat)* : Şi el ce-o să facă, o să rămînă, în faţa mulţimii, numa' în izmene ?

DOINAŞUL *(cu gravitate)* : Împăratul, chiar dacă-i gol puşcă şi i să văd bucile, tot împărat rămîne. Aşa să ştii ! *(Vede pajura şi înţelege. Mimînd naivitatea.)* Da' ce s-o-ntîmplat, s-o stricat ?

IANCU : O căzut din cui.

DOINAŞUL *(o scuipă şi o freacă cu mîneca)* : Măi, măi, ca să vezi ! N-ai trebuinţă de ea ? Dă-mi-o mie, s-o duc prunelui, să se joace cu ea.

IANCU : Du-o sănătos. Cîtă vreme are ?

DOINAŞUL : Un an. N-am avut vreme să-l croiesc mai devreme, c-am fost ocupat cu bătaia.

IANCU : Ce face Ana ?

DOINAŞUL : Ce să facă, mă suduie ; zice : „Vaai dă urechile tale, tontălăule. Doi ani ai stat la bătaie şi tăt sărac ai rămas. Ai venit şi tu cu o păreche de nădraji, şi aceia ungureşti, şi pă deasupra şi rupţi în spate."

IANCU : Şi tu, ce-i răspunzi ?

DOINAŞUL : Ce poţ' să-i răspunzi ? Că gura muierii, dă data asta, adevăr grăieşte. Pădurile nu-s ale noastre. Aurul nu-i al nost'. Mare mincinos, Franţ Iosef ăsta. Nu m-aş fi aşteptat dă la o faţă dă domn. Păntru sărăcie ne-am bătut, cu ea am rămas. Ce fel dă dreptate îi asta, Avrame ?

IANCU : Dreptate împărătească, Ioane.

DOINAŞUL : Ne-or minţit ca pă Horia.

AXENTE *(intră)* : Împăratul e în drum spre Găina. Am pregătit moții în straie de sărbătoare. Se va abate și pe la Vidra, să ciocnească un pahar de vin la tine acasă.

IANCU : Un pahar de vin... La mine acasă ? Sevvere... la mine acasă.

AXENTE : Zic să strîngem moții și să pornim. Pe munte e totul pregătit. Îl vom primi cum se cuvine.

(Se aud buciumele sunînd.)

IANCU : Buciumă moțul a nădejde. Inima lui, tot încrezătoare și curată este.

AXENTE : Se va îndupleca și ne va asculta cererile.

IANCU *(ca un ecou)* : Se va îndupleca...

AXENTE : Va simți dragostea poporului și durerile lui.

IANCU : Dragostea și durerile lui. *(Înfuriat.)* Durerile lui nu le ia în seamă nimeni. Sînt aici, în inima mea, și numai moartea mă va scăpa de ele. Aici, în inima mea înghețată. *(Brusc.)* Axente, nu voi merge în întîmpinare.

AXENTE : Dar e totul pregătit !

IANCU : Adă-ți aminte de Viena !

AXENTE : Nu pune totul la inimă. Acum e momentul să...

IANCU : Nici o vorbă ! Am spus că nu voi merge.

AXENTE : Poporul vrea să te vadă alături de el.

IANCU : Nu va cîștiga nimic din asta.

AXENTE : S-a hotărît să-l întîmpini personal.

IANCU : Cine a hotărît ? Să aştepte... Moţii mei aşteaptă de sute de ani.

AXENTE : Împăratul nu-ţi va ierta asta.

IANCU : Măcar dacă ar ţine minte !

UN MOŢ : Veste de la Vidra : Împăratul se cinsteşte la tine acasă.

IANCU : Să se cinstească sănătos. Vinul pe care îl bea are gust de sînge.

(Se aud din nou buciumele, a chemare.)

AXENTE : Iancule, te cheamă...

IANCU : Dacă s-ar putea face sufletul meu bucium... Bucium de om să se facă, şi să-şi plîngă durerea peste munţi. Moţii mei ar pricepe. E tîrziu acum, Axente, şi n-am nici o poftă să-l văd. Ne vom judeca pe calea legii.

AXENTE : Să mergem, să nu le stîrnim mînia.

IANCU : Mînia lor ? Cui îi pasă de mînia lor ?! De mînia noastră să se teamă. Nu voi merge, Axente ! Am hotărît. Vă rog, lăsaţi-mă cu gîndul meu.

(Ies toţi.)

DOINAŞUL *(mucalit)* : No, că s-or dus dracului nădrajii mei...

(Iancu rămîne singur. Se aude o muzică tristă.)

IANCU *(se descheie la cămaşă)* : Inimă, rabdă şi taci... Fă-te o pasăre de tristeţe şi cîntă... Fă-te pasăre şi du-te în nori. Soarbe apa cerului şi văzduhul cetinii. Pasăre... Pasăre li-

beră-n zbor. Să nu mai vină umbrele... Umbrele cele fără hodină.

(Se aud bătăi puternice în ușă.)

O VOCE : În numele Împăratului, deschideți !

(Iancu deschide. Intră un funcționar polițienesc, însoțit de doi jandarmi.)

FUNCȚIONARUL : Numitul Avram Iancu ? În numele Împăratului, te declar arestat.

IANCU : Pentru care ivnă ?

FUNCȚIONARUL : Ai instigat oamenii împotriva stăpînirii.

IANCU : Nu eu i-am instigat. Alții, cu fărădelegile lor.

FUNCȚIONARUL : Ai blamat pe Majestatea-Sa.

IANCU : Sînt credincios Majestății-Sale și Imperiului.

FUNCȚIONARUL *(vede steagul căzut)* : Ce-i asta ? Revoltă ! Legați-l !

(Soldații îl leagă, Iancu se zbate.)

IANCU : Sînt Avram Iancu. Nu aveți dreptul.

FUNCȚIONARUL : Ești arestat !

IANCU : Asta e răsplata Împăratului ?

FUNCȚIONARUL : Taci !

IANCU : Pentru că i-am slujit cu credință și am vărsat sîngele moților ?

FUNCȚIONARUL *(brutal)* : Taci !

IANCU : Pentru că i-am apărat coroana, care se clătina ?

FUNCȚIONARUL *(îl bruschează)* : Taci odată, rebelule !

IANCU *(la început uluit, apoi, izbucnind într-o furie necontrolată, își rupe legăturile și răstoarnă mobilierul)* : Vrei să mă lovești ? Palma ta spurcată mă atinge, pe mine, Avram Iancu ? *(Se apropie și-și duce mîinile la cap, ca în urma unei dureri violente.)* Creștinătatea nu mai este. *(Blînd.)* Mielul Domnului... *(Fără noimă.)* Am să scriu Împăratului Mexicului... Ești satana... Ești Hatvany... Să vină Buteanu, Buteanu ! *(De afară se aud strigăte furioase. Senin, se așază pe scaun.)* Vino să te binecuvîntez. Auzi ? Au venit îngerii. A sunat trîmbița lui Dumnezeu. *(Se ridică, brusc.)* Nu, nu ești Hatvany, ești satana. Satana, Axente ! Buteanu ! Mă omoară diavolii !

(Pe ușă năvălesc un grup de moți, Axente și Doinașul.)

AXENTE : Iancule !

DOINAȘUL : Avrame !

IANCU *(își duce mîinile la cap, a apărare)* : Eu nu sînt Avram Iancu. Eu sînt umbra lui Iancu.

(Cortina cade încet. Antract.)

Grădina prinsă în focurile mistuitoare ale toamnei. Totul e roșu pînă la violență. În depărtare, munți cu nimb de zăpadă. În mijlocul scenei, sub un brad, jilțul lui Iancu. Au trecut aproape douăzeci de ani. E îmbătrînit. Chipul

său e răvășit de tristețe, Iancu sta pe jilț, într-o atitudine meditativă. Din cînd în cînd, cade cîte o frunză. Atunci, ascultă cu încordare. O lumină difuză, de început de zi. Se aude, în răstimpuri, privighetoarea. La o mică depărtare de jilț, culcat pe pămînt, ca un cîine credincios, Ion Doinașul.

IANCU (monologînd) : Țara umbrelor... Fiecare umbră cu soarta ei. *(Se ridică.)* Ce faci, Bălcescule, frate... tot rătăcitor pe meleaguri străine ? Buteanu, Buteanu, umbră fără liniște, vino să tăifăsuim. Auzi cum sună frunza codrului. Și tu ești aici, Pelaghia... Biata mea Pelaghia, suflet și trup neiubit. Femeie-bărbat... Umbre... O lume de umbre... *(Se aude privighetoarea cîntînd.)* Ioane, o auzi ?

DOINAȘUL : Privighetoarea, Avrămuț. Nici ea nu doarme.

IANCU : Oare, de ce cîntă ?

DOINAȘUL : De dorul verii cîntă. Simte iarna.

IANCU : Iarna... Simte iarna, Ioane, ce face Fani ?

DOINAȘUL *(surprins)* : Fani ? Te așteptă, Avrămuț. Ea e mireasa ta. E gătită în haine albe de mireasă.

IANCU : A îmbătrînit ?

DOINAȘUL : Nu. E tînără, ca tine.

IANCU *(surîde)* : Tînără, ca mine. Ea e mireasa mea. În haine albe.

DOINAȘUL : În haine albe. Albe, ca spuma norilor.

IANCU *(însufleţit)* : Ea e mireasa mea. Du-te şi spune-i să vină. Ne va cununa Popa Vlăduţiu. Cu sabia în mînă. Cu sabia, în loc de cruce. Stai ! Să buciume moţii. Să adune cetele... Să vină Axente şi Buteanu...

DOINAŞUL *(cu ochii în lacrimi, spre fundul scenei)* : Buciumaţi, mă, buciumaţi !

IANCU *(ascultă cu încordare)* : De ce nu buciumă ? *(Tăcere.)* Auzi ? Au început. Buciumă munţii. Se face tulnic creanga. Se face ziuă. E lumină ! Soarele, sfîntul.

(Se ridică, întinzînd mîinile spre soare. Se sprijină cu spatele de brad, ca şi cum ar fi răstignit.)

VOCEA FANEI *(la microfon)* : Purtai o cruce mare şi grea... Şi tu urcai dealul şi te-am strigat. Buciumau moţii a dor după tine, dar tu te-ai pierdut în nori.

(Un început de vînt înfioară grădina.)

IANCU : Soarele, sfîntul. Se face lumină...

(În surdină, cor bărbătesc, aspru : „Trec carele Ianculuí".)

VOCEA LUI IANCU *(la microfon)* : Pe noi ne-au sculat nedreptatea şi dorul de libertate. *(Cor puternic.)* Libertatea se cîştigă cu sînge ! *(Cor puternic.)* Hai, zboară, Axente, ca şoimii. Înainte, feciori !

(Se aud zgomote de luptă.)

IANCU : Soarele, sfîntul. Se face lumină.

VOCEA LUI IANCU *(la microfon)* : Aici dorm oasele lui Horia şi, mai jos, dacii lui Decebal. Os peste os şi frunte peste frunte. Oasele lor s-au făcut aur şi tărie. Noi ne apărăm neamul, şi limba, şi pămînturile. *(Melodia creşte.)* Nu ne-am luptat pentru jucării, Majestate. Decoraţi ţara cu drepturi. Minciună, un imperiu de minciună !

(Corul se pierde brusc.)

IANCU *(lunecă încet de-a lungul bradului, dar nu cade. Se sprijină de două crengi laterale)* : Lumină... Mireasa mea în straie albe... *(Moare, sprijinit de brad. În picioare.)*

(De departe se aude un clopot subţire, stingher, speriat, apoi altul şi altul. Vuieşte văzduhul.)

DOINAŞUL *(plîngînd. Spre spectatori)* : Buciumaţi, măă ! Buciumaţi !

(Scena se întunecă treptat. Un reflector puternic luminează bradul înalt şi demn sprijinind trupul lui Iancu.)

Cortina

Bucureşti, ianuarie 1967

PIESA VĂZUTĂ DE...

„Avram Iancu pe scena Naţionalului are o dublă semnificaţie: e o premieră pe ţară cu o piesă originală, şi o premieră cu o piesă semnată de un dramaturg debutant. Desigur, Mircea Micu, ca scriitor, e un nume cunoscut; e autor a două romane, a numeroase volume de poezii şi al unor inteligente şi spirituale parodii şi pagini de umor. Încît debutînd acum şi ca dramaturg, cu o dramă istorică scrisă acum 10 ani, Mircea Micu se apropie de condiţia scriitorului total. O dramă despre Avram Iancu obligă, în mod firesc, la comparaţii cu texte anterioare şi în special cu clasicul Avram Iancu al lui Lucian Blaga. Întrebarea ce aduce inedit Mircea Micu în ipoteza sa dramatică despre Craiul munţilor? devine inevitabilă. În primul rînd, aş zice, dramaturgul debutant realizează un text de atitudine şi sensibilitate poetică. El nu modifică, în general, imaginea consacrată a eroului, ci-i accentuează, în împrejurări inedite, reliefurile, configurează cu emoţie şi simplitate nu doar o conştiinţă răscolită de patima idealului de dreptate şi libertate naţională şi socială a moţilor, ci şi un destin tragic. (...)

Mircea Micu reconstituie istoria, ba chiar sînt cazuri cînd contrazice adevărul documentar, important pentru el e să definească traiectoria personalităţii şi destinului lui Avram Iancu în contextul unor evenimente nu neapărat fidele cu istoria sau biografia reală a eroului, ci cu spiritul lor. În ce priveşte structura, subliniez, piesa e un poem dar nu e şi poematică. Mircea Micu scrie şi construieşte, înainte de toate, o fabulă dramatică supunîndu-se rigorilor genului. (...)

Repet însă, Mircea Micu debutează cu o dramă scrisă în urmă cu zece ani şi care nu e cu nimic mai prejos decît cele mai bune piese istorice scrise în 1977.

Ceea ce trebuie să dea serios de gîndit. Fiindcă dacă Avram Iancu s-ar fi jucat atunci cînd a fost scrisă, astăzi am fi avut în Mircea Micu un dramaturg de mult afirmat".

ION COCORA
„Tribuna", 19.I.1978

„Piesa lui Mircea Micu se reține înainte de toate prin caracterul său liric evocator, izbutind de-a lungul a trei acte să readucă în vibrație contemporană acel patos revoluționar, acea atmosferă de luptă sfîntă în care se angajaseră oamenii Munților Apuseni, animați de ideile pașoptiste, pentru dobîndirea drepturilor lor naționale și politice. În acest context, figura lui Avram Iancu se impune ca un factor polarizator de o forță excepțională. Secvențele ce ilustrează momente și scene, figuri devenite de acum legendare, din istoria Revoluției de la 1848 din Transilvania, se succed într-o înlănțuire logică, gradată treptat în tensiune, ca-ntr-un lung fir de baladă, pînă la acel final alegoric emoționant cînd eroul, înconjurat de umbrele celor ce au fost tovarășii săi de lup'ă și de aspirații, își pierde și el materialitatea existenței sale efective, dobîndind dimensiuni generoase noi, de simbol al conștiinței naționale românești. Mircea Micu năzuiește să ilustreze drama unui erou popular confundat pînă la identificare cu drama poporului său în numele căruia se ridică la luptă. Conflictul piesei pune în lumină, în fond, conflictul de idei dintre revoluționarii români ai lui Iancu și cei maghiari al lui Kossuth în cadrul unei mai ample mișcări de eliberare națională pe care revoluția de la 1848 o animă din acest punct de vedere piesa este net superioară altora, prin limpezimea, fermitatea și căldura exprimării unei atitudini politice naționale. Interesant este de observat cum își construiește Mircea Micu personajele ; din aceeași pastă densă, din aceeași culoare

monocromă și totuși evitînd monotonia. Fiecare din cei ce gravitează în jurul personajului central — Avram Iancu — împrumută de la acesta esența modului lor de existență. Avram Iancu se regăsește ca idee revoluționară, în fiecare din cei ce-l înconjoară, ca într-o repetare fidelă de destine, nuanțată însă prin detalii de un pitoresc dramatic neostentativ, în cadrul unui vast tablou de epocă".

CONSTANTIN CUBLEȘAN
„Scînteia", 17 ianuarie 1978

„Gorunul lui Horia, falnic, neînchinat, și sub el Avram Iancu asaltînd cerul pentru neamul său, găsindu-și locul în galaxia ce luminează pămîntul românesc. Că a refuzat o slujbă bănoasă zicînd : Vreau o universitate și o baie de aburi la Vidra de Sus, nu este gestul unui rătăcit, ci cerința adresată unei lumi absurde pe care a zguduit-o Craiul, fratele nostru. Mircea Micu a dăltuit un Avram Iancu care este mereu printre noi."

VASILE GRUNEA
„Tribuna", 19.I.1978

„În decorul respirînd viață și istorie al Apusenilor s-a ivit și umblă prin fața noastră — adus pe scena clujeană — înfioratul crai al munților, o prezență de peste un secol pe care n-o putem desprinde de ființa noastră cea mai intimă, după cum nu putem renunța la memorie și la suflet.

Autorul acestei noi ipostaze dramatice — Mircea Micu — întruchipează pe Iancu dintr-o mare dragoste de poet, ridicîndu-l la simbolul sublimului, după ce l-a purtat ani de zile în conștiință și i-a văzut umbra rătăcitoare și

atît de umană răscolind însingurarea codrilor și ascultînd buciumul tulnicelor ca pe o nostalgie nedefinită.

Putem cerceta tratate (așa cum a făcut și autorul poemului), putem descifra în interpretările contemporanilor, putem apela la cele nescrise, la cîntecele moților de care folclorul e plin, Avram Iancu — dincolo de fondul generos cunoscut — e altul pentru fiecare dintre noi, așa cum am stat de vorbă cu un om viu care s-a ridicat de la masă și de care tocmai adineaori ne-am despărțit.

Eroul nu e un cavaler în zale de gheață. Frunza se aburește de respirația lui. Poate că se mai află undeva în neguri acel trunchi de arbore cu două cioturi în formă de cruce pe care Iancu și-a desfăcut brațele cînd ultima clipă l-a supt în legendă și a dat alt chip al existenței.

Mircea Micu l-a înviat, plămădindu-l din propriile-i viziuni.

AUREL GURGHIANU
„Tribuna", ianuarie 1978

„Rezonanțele poemului eroic «Avram Iancu» de Mircea Micu, transpus într-un triptic dramtic, reliefează în memoria spectatorului trei personaje memorabile: Avram Iancu, Pelaghia Roșu, și Ioan Doinașul, în trei interpretări remarcabile confirmîndu-ne că: lucrurile bune sînt totdeauna trei!"

NEGOIȚĂ IRIMIE
„Tribuna", 19.I.1978

„Două bucurii și o nedumerire: Prima, că l-am văzut pe Avram Iancu din poemul dramatic al lui Mircea Micu pe scena Teatrului național din Cluj-Napoca. A doua, că l-am auzit pe un alt poet, înaintea premierei, vorbindu-mi cu iluminată fervoare despre figura eroului:

Îți amintești Nichita Stănescu, ? « — Dacă n-aș fi venit, mărturisea cu evlavie înfiorată poetul, n-aș fi fost vrednic de a mă înscrie în limba română. Am venit să mă închin lui Avram Iancu...» Cum să nu fi venit ? A-ți iubi patria și pe eroii săi e o fericire sacră. Patria nu este o realitate aleatorie și una opțională. Nu-i adevărat că România este o țară bogată. Nu ! România nu este o țară bogată... România este o țară miraculoasă". Nedumerirea a fost aceea că la un moment dat, în spectacol, Avram Iancu, primind o palmă, de la un gealat imperial, se îmburdă la pămînt, de parcă n-ar fi fost teluricul Avram Iancu. Nu. Avram Iancu este adevărat că a fost pălmuit de către un marțafoi aulic, dar nu s-a prăbușit, nici el și nici noi".

TEOHARI MIHADAȘ
„Tribuna", 19.I.1978

„Spectacolul de aleasă ținută al Naționalului clujean, Avram Iancu, are o multiplă semnificație. Este piesa de debut a unui nou dramaturg, dar scriitor încercat, avînd în urmă o activitate editorială de mai bine de 15 ani ca poet și prozator. Lucru nu lipsit de importanță întrucît piesa dovedește un simț al limbii care temperează lirismul prin naturalețe și oralitate, dînd metaforei profunzimea și autenticitatea expresiei arhaice și populare.

Intuirea situației dramatice, a valorilor gestului și necesității faptei pe scenă decurge probabil din construcția epică în care s-a încercat Mircea Micu (romanul «Patima» în două volume, 1971—1974), experiență reflectată în structura secvențială a piesei. În orice caz, scriitorul se exprimă propriu teatral, dramatic, cu o structură compozițională sigură care ni-l recomandă imediat ca dramaturg. Că scriitorul este el însuși moț se vede din căldura piesei, căldură ce trece dincolo de patriotismul cel mai autentic spre zone de identificare și mîndrie, transfor-

mînd simbolurile generalizatoare, spre care aspiră piesa, în izvoare de dragoste și înțelegere, de omenie și durere.

Lirismul devine astfel un element dramatic, discursivitatea e ocolită prin punere în conflict. Scriitorul se ridică împotriva unui coșmar care a chinuit secole de-a rîndul moții și ardelenii asprindu-le viața, și o face dinăuntru, cu o revoltă acută, vie, profund și iremediabil resimțită.

Să ataci acest subiect, chiar dacă drag, după antecedente ilustre e o temeritate, dar Mircea Micu are el însuși ce să ne comunice nouă și o face într-un mod personal. (...) Un spectacol cum puține ne-a fost dat să vedem în ultima vreme, un spectacol aproape de inimă, răspunzînd unor acute exigențe estetice."

DOINA MODOLA
„Steaua" nr. 2/1978

„Ca să-l înțelegi pe Avram Iancu trebuie să treci munții în Transilvania cu gînduri bune, într-o noapte de brad sau într-un asfințit vioriu, la Cluj-Napoca sub ninsoare și zbor de porumbei sub streșină de catedrală.

Și am tremurat cu toată ființa mea lîngă sunetul dulce al unui poem dramatic ce ni-l readuce pe Iancu în inima gîndului : adică în culcuș de soare sub lună. Și m-am bucurat ca în nopțile neasemuite, cînd rămîn, cîteodată, și privesc de la fereastră venirea primăverii"

FĂNUȘ NEAGU
„Tribuna", 19 ianuarie 1978

„Spectacolul realizat de Naționalul clujean cu poemul dramatic Avram Iancu, de Mircea Micu, este unul de excepție, prin atmosfera lirico-evocatoare. Regia și sce-

nografia spectacolului au concurat în bună măsură la reușita scenică a poemului.

Cum am spus și în altă parte, comandamentul revoluției romane e situat direct în cosmos, iar finalul în care eroul e înconjurat de umbrele tovarășilor de luptă căzuți, este demn să fie semnat de mari autori și regizori.

Cel mai emoționant fapt din spectacolul clujean este sfîrșitul care-l găsește pe erou în picioare, contopit cu bradul vînjos, adînc ancorat în muntele măreț și veșnic".

GHEORGHE PITUȚ
„Luceafărul" 4 februarie 1978

„În mijlocul scenei se află plantat un trunchi masiv de copac asemănător unui fragment de columnă romană. Din acest trunchi sau, mai bine zis, de pe această columnă se desprinde la un moment dat, așa cum de pe spirala Columnei lui Traian s-ar desprinde Decebal, silueta ca de flacără tăcută a lui Avram Iancu. Iată prima scenă a piesei *Avram Iancu* de Mircea Micu reprezentată la Teatrul Național din Cluj-Napoca. Am început cu această imagine deoarece ea este aceea care dă «tonul întregului spectacol». Rar se poate întîmpla ca un spectacol de teatru (și mai ales de debut pentru autorul textului) să poată fi discutat din punct de vedere al limbajului scenografic și regizoral care implică firesc pe cel textual și actoricesc. Aici, în cazul piesei lui Mircea Micu — excelentă ca intuiție și formulă uneori lirică a unui destin — se comunică de la primele replici și de la prima receptare vizuală a subiectului, unitate aproape perfectă dintre textul piesei și regia și scenografia ei. Atît regizorul Dan Alecsandrescu, cît și scenograful Matcaboji au găsit corespondențele spectacologice cele mai adecvate pentru comunicarea piesei

lui Mircea Micu. Ca și replicile și conflictul acesteia, în cea mai mare parte inedite ca viziune istorică și dramaturgică, regia și scenografia adaugă și ele o expresivitate în plus spectacolului, întăresc într-un mod foarte modern simbolistica și semnificația acestuia.

Columna în jurul căreia se desfășoară întreaga acțiune a piesei este o columnă pe care se sprijină acoperișurile caselor țărănești din Munții Apuseni, se sprijină cerul acestora. (...) Avram Iancu este, în viziunea lui Mircea Micu, un cărturar care își asumă responsabilitatea revoluționară a istoriei. El nu se naște dintr-o dată revoluționar el ajunge la această calitate, această ultimă cale de eliberare a istoriei din chingile ei feudale, după ce parcurge o golgotă a tuturor încercărilor. Piesa lui Micu încearcă aici, — e drept, în subtext — o descifrare mai dinlăuntrul eroului a mecanismului său interior, a raportului dintre individ și istorie, dintre biografie și eveniment.

Avocatul Avram Iancu descoperă că știința de carte. cum se exprimă moții săi, nu este suficientă pentru cîștigarea drepturilor istorice ale neamului său. În schimb, moții săi cred orbește în puterea cărții, (aici, probabil cartea nescrisă a neamului) în ceea ce ei numesc om cu carte, dar știu că drepturile în monarhia bicefală se impun prin răscoală și revoluție (...). Iată de ce Columna imaginată pe scenă reprezintă unitatea tuturor aspirațiilor istorice ale poporului de pe aceste pămînturi. Iată de ce Avram Iancu, reprezintă, la un moment dat, ideea de Columnă în istoria modernă a Revoluției de la 1848."

M. N. RUSU
„Viața studențească", 22.III.1978

„Poetul, prozatorul, umoristul Mircea Micu debutează, la 40 de ani, în teatru printr-un frumos poem dra-

matic închinat unuia dintre eroii epopeii naționale Avram Iancu. Materia istorică e, în genere, cea cunoscută, unele episoade figurînd și în opera lui Blaga, sau în cea a lui Camil Petrescu, — cînd sînt cuprinse evenimentele revoluției pașoptiste în Ardeal — ori în scrieri mai recente, cum ar fi piesa lui Alexandru Voitin. Dar în noua lucrare nu aspectul documentar e precumpănitor ; vuietul bătăliei e în fundal, tălăzuirea uriașelor mulțimi, războiul surd al diplomațiilor sînt doar evocate, în tonuri vătuite. Meditația tragică a eroului e cea care se impune, spiritul său mesianic fiind contrariat de violentele nedreptăți ce au a suferi românii ardeleni, idealul său de așezare agrestă, înțelegere și pace, în fond aspirația moților, cărora le e conducător, neputîndu-și afla împlinirea decît prin luptă. Sentimentul său revoluționar ardent se naște dintr-o idee fundamentală de drept legitim al poporului, așa cum zbuciumul neistovit al sufletului său vine din imposibilitatea de a evita injustițiile războiului impus, — printre care moartea celor apropiați e resimțită sfîșietor, — apoi neînțelegerea celor ce par afirma același ideal, josnica trădare imperială.

Astfel că interiorizat, taciturn, inflexibil, răsucindu-se mereu în sine dar apărînd limpede în deciziile sale repezi, lipsit de veșmînt romantic de înțeles profund de țăran tocmai pentru că ei regăsesc în el hotărîrile lor pietroase și aleanul sublimat în metaforă, Avram Iancu apare ca un erou liric excepțional fără nimb mitic. Expresia concentrată poetic a unei stări ardelenești multiseculare, alcătuită din visare și răzvrătire ca într-o cumpănă ce-și rupe mereu și-și află din nou, necontenit, echilibrul. De aceea, înfrînt și deznădăjduit, eroul luptei pentru libertate națională și socială e totuși biruitor, prin ultima-i chemare, care e transmisă generațiilor ca un cîntec prelung de tulnice alergînd de la un pisc la altul și amplificîndu-și rezonanța în granitul muntelui și în vibrația pădurii. (...) E un merit real al spectacolului clujean că a

înfățișat-o chiar astfel, printr-o montare austeră, în care natura virilă a lirismului își găsește sprijin în formele ascuțite și, în același timp, în căldura lemnului, iar patosul epic, în panta scenică abruptă. Oamenii vin spre Iancu din adîncuri neștiute, urcă spre el, iar eroul parcă se contopește cu gorunul viguros al cărui nevăzut vîrf e în nori".

VALENTIN SILVESTRU
„România literară", 19 ianurarie 1978

„Zilele acestea am avut prilejul să asist la o premieră de excepție. Este vorba de piesa «Avram Iancu» a cunoscutului poet și prozator Mircea Micu pusă în scenă de către Dan Alecsandrescu la Teatrul Național din Cluj-Napoca.

Frumusețea și noblețea istorică a lui Avram Iancu a lăsat puternice urme, atît în literatura contemporană lui cît și în cea ulterioară. Personaj profund dramatic, revoluționar înflăcărat și luptător pentru drepturile cetățenești ale românilor în cadrul imperiului austro-ungar, Avram Iancu a inspirat în epocă un adînc respect pînă la mitologizarea portretului său. Erou shakesperian, așa ne apare el din piesele lui Lucian Blaga, așa ne apare din piesa recentă a lui Mircea Micu.

Dramă istorică în trei acte, piesa se declanșează cu un prim act în care se expune situația istorico-socială și se prezintă personajele, ca mai apoi, în următoarele două acte, să ne înflăcărăm de mesaj și transfigurare.

Să sperăm că această piesă, gravă și importantă, reprezentînd unul dintre punctele de vîrf ale dramaturgiei noastre, va fi preluată și de alte teatre, astfel că publicul să se poată bucura de ea.

Să sperăm, de asemenea, că acest succes de excepție, îl va încuraja pe autor, pe Mircea Micu, să-și încerce din

noua pana în acest domeniu al dramei istorice, în care teatrul nostru nu și-a dat încă întreaga lui măsură".

NICHITA STĂNESCU
„Luceafărul", feb. 1978

„Debutînd, Mircea iMcu propun dramaturgiei actuale nu un Avram Iancu însigurat de propriul său eroism, și nici un personaj conștient de limitele clasei căreia îi aparține. «Avrămuțul» lui Mircea Micu este un viteaz conducător înconjurat de eroi. În galeria de eroi ce îl au în mijlocul lor pe Avram Iancu, stă, credem, puterea piesei lui Mircea Micu. (...) Ceea ce ne-a impresionat plăcut în tentativa lui Mircea Micu este acea răbufnire naturală, de izvor a umorului din situațiile create, comicul avînd harul de a umaniza substanța piesei, de-a-i da viabilitate

PAUL TUTUNGIU
„Teatru" nr. 2/1978

„Fără a evita aura de legendă eroul este totuși — în viziunea lui Mircea Micu — în primul rînd o conștiință lucidă, torturată de condiția tragică a neamului său oropsit, prins în cleștele contradicțiilor istorice cunoscute. Drama nu subliniază elementele romantice — deși ele se află în însăși textura biografică — preferîndu-le dezbaterea istorico-socială, filozofică, morală, politică, în situații repezi, cu o dinamică a desfășurării faptelor, conflictului, alternînd cu momente reflexive de poezie. Un sentiment de comuniune cu istoria, cosmicul, erosul străbate partitura acestui poem, ilustrat de cîteva personaje cu vigoarea unei retorici sobre. Cu atît mai emoționantă, cu cît interpretarea scenică — evitînd melodramaticul — păstrează

ritmurile și echilibrul modernității. Spectacolul clujean, în regia exigentă și cu fericite rezolvări scenice al lui Dan Alecsandrescu, s-a reliefat, în primul rînd, prin jocul matur, concentrat dramatic al înzestratului actor Emilian Belcin care ne-a oferit un Avram Iancu, rînd pe rînd învăpăiat, lucid, amar, visător, tragic, arzînd pe rugul credinței sale".

MIRCEA ZACIU
„Tribuna României", 15.III.1978